

PRAHA STOLETÁ (4)

K autorství některých pražských fasád období secese, moderny a kubismu

JAN E. SVOBODA

Příspěvek, který se zabývá fasádami období od konce 19. století až po vznik Československé republiky, se kromě historismu a eklektismu zaměřuje na secesi, modernu i českou kubistickou architekturu. Badatel shledává, že nelze vždy spoléhat ani na podpis na stavebních plánech a na základě vnějších znaků se snaží přiřadit práce nejen známým, ale i dosud opomíjeným architektům. Architektů bylo v každém období méně než stavitelů, mnozí však měli své charakteristické prvky, podle nichž lze některé práce zařadit nebo vyslovit domněnku o jejich původu. Tato „připsání“ však nelze považovat za důkaz autorství, ale spíše by se mohlo jednat o příspěvek do případné diskuse. Studie, která je rozčleněna do čtyř dílů, zahrnuje řadu známých jmen sledovaného období kromě těch architektů, jejichž dílo bylo již podrobně probádáno a publikováno. Ve studii se objevují jak jména renomovaných projektantů, tak i kvalitních absolventů Státní průmyslové školy. Rozlišení kvalifikace architekt a stavitel je v souladu s Encyklopedií architektů (VLČEK 2004).

CENTENNIAL PRAGUE (4)

THE AUTHORSHIP OF SOME OF PRAGUE'S FACADES FROM THE ART NOUVEAU, MODERNISM AND CUBISM PERIOD

The three part of the study presents the last group of architects and master builders active in Prague from the end of the 19th century to the foundation of the Czechoslovak republic. After characteristic outer features the author attempted to assign some of the quality work to known or neglected architects or to state a presumption about the authorship as a matter of discussion. This study does not include well known architects, whose work is already published in detail. Included are other known names of reputable project architects as well as absolvents of The State industrial college and Vienna architects, whose names are unfamiliar within Prague. The terms architect and master builder are used according to the Encyclopaedia of Architects (VLČEK 2004).

Klíčová slova — František Sander – Josef Sakař – Julius Smolik – Max Spielmann – Rudolf Stockar – Miroslav Stöhr – Karel Šidlík – Antonín Turek – František Valchař – Jaroslav Vondrák – Bohumil Waigant – Antonín Waigant – Antonín Wiehl – Jan Zeyer – Alois Zázvorka – secese – moderna – kubismus – Státní česká vyšší průmyslová škola v Praze – c.k. uměleckoprůmyslová škola – c.k. vysoká škola technická

Key words — František Sander – Josef Sakař – Julius Smolik – Max Spielmann – Rudolf Stockar – Miroslav Stöhr – Karel Šidlík – Antonín Turek – František Valchař – Jaroslav Vondrák – Bohumil Waigant – Antonín Waigant – Antonín Wiehl – Jan Zeyer – Alois Zázvorka – Art Nouveau – modern style – cubism – State Industrial college – Royal college of decorative arts – Royal technical college

František Sander (1871–1932)

Po studiích na pražské Technice byl asistentem u profesora pozemního stavitelství Jiřího Pacolda a později se stal profesorem na Vyšší průmyslové škole na Smíchově. Dlouhodobě spolupracoval s komisí pro kanalizování Vltavy a Labe, v rámci níž bylo roku 1905 uvedeno do provozu zdymadlo v Hoříně, které navrhl a postavil. V letech 1905–1906 byly postaveny budovy holešovického přístavu v Jankovcově ulici (obr. 1).¹ V Hradci Králové projektoval a v letech 1909–1912 postavil elektrárnu na Labi,² tamtéž v letech 1910–1914 elektrárnu a most na Orlici.³ Na ostrově Štvanici navrhl dům plavidelníka (1911–1912).⁴ Byl též autorem nové regulace a architektonického ukončení Dětského (původně Židovského) ostrova na Smíchově (1912–1914).⁵ Z ostatní tvorby jmenujme návrh činžovního domu v Křižovnické ulici (1896–1897),⁶ a úpravu interiéru domu U Fleků na Novém Městě.⁷

Ani u dvou zčásti režných fasád v Jeruzalémské (1891)⁸ a Křižovnické ulici (1897, obr. 2)⁹ nelze vyloučit Sanderovo autorství, obdobně jako u staveb bývalého vorového přístavu na Císařské louce (1901–1902)¹⁰ nebo dům v Opletalově 17, postavený staviteltem Alfonsem Wertmüllerem (1898–1900).¹¹

1 Do areálu patří budova železničních zaměstnanců čp. 788, Jankovcova 16; objekt bývalých služebních obydlí čp. 789, V Přístavu 22; budova celní expozitury čp. 1057, Jankovcova 6; budova přístavního dozorstva čp. 1060, Jankovcova 10; překladiště čp. 1366, hradlo a brána. Dnes se objekty ztrácejí v nové bytové zástavbě.

2 Čp. 233 a 788, Křižkova 4 a 2, Hradec Králové.

3 Čp. 555, Ignáta Herrmanna 4, Hradec Králové.

4 Čp. 867, Štvanice, Praha 7-Holešovice.

5 Dokončeno 1916, spolupráce sochař Josef V. Pekárek.

6 Čp. 97, Křižovnická 8, Veleslavínova 2, Praha 1-Staré Město, stavitel František Šimáček.

7 Čp. 183, Křemencova 9 a čp. 1651, Křemencova 11, Praha 2-Nové Město. Spolupráce s malířem Ladislavem Novákem.

8 Čp. 1283, Jeruzalémská 9, Praha 1, Nové Město. Činžovní dům postavil František Šimáček.

9 Čp. 61, Křižovnická 12, Praha 1-Staré Město.

10 Císařská louka, Praha 5-Smíchov.

11 Čp. 1964, Opletalova 17, Praha 1-Nové Město.

Obr. 1. Praha 7-Holešovice, čp. 788, Jankovcova 16. Jedna z budov přístavu, František Sander, 1905–1906 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 2. Praha 1-Staré Město, dům U Dvou štítů, čp. 61, Křižovnická 12. Stavitel František Šimáček, 1897 (foto P. Havlík, 2014).

Josef Sakař (1856–1936)

Po studiu na pražské české i německé Technice u prof. Josefa Zítka se stal stavebním radou a doktorem technických věd. Byl autorem řady konzervativně pojatých budov v Praze, architektem a urbanistou Karlína. Roku 1898 navrhoval na Karlínském náměstí činžovní dům.¹² Obecnou školu na Lyčkově náměstí¹³ vystavěl Matěj Blecha podle jeho projektu v letech 1903–1905 (obr. 3). V Platněřské ulici navrhoval dostavbu křižovnického kláštera (1908–1912),¹⁴ která svým tradičním pojetím harmonizuje s prostředím Starého Města. V letech 1913–1915 postavil na Václavském náměstí kancelářský a obytný dům Politiky,¹⁵ nedaleko vznikla Česká banka (1914–1917, obr. 4).¹⁶

V období kolem roku 1912 byla okna jím projektovaných staveb, s výjimkou spodního středního dílu, typicky členěna malými nefunkčními obdélníky.¹⁷ Po 1. světové válce Sakař vyprojektoval školní budovu v Břehové ulici (1920–1922),¹⁸ na náměstí Jana Palacha filozofickou fakultu (1924–1928)¹⁹ a Státní tiskárnu cenin v Růžové ulici (1922–1926).²⁰

V Maiselově ulici vystavěli ing. Josef Čácha a František Troniček v letech 1910–1911 činžovní dům v neoklasicistním pojetí.²¹ V Lužické ulici vznikla takřka identická dvojice domů s fasádami ve stylu klasicizující secese s antickými motivy (1913–1914).²² U všech těchto staveb, i vzhledem k členění oken, není vyloučen jako autor Sakař. V ulici Elišky Krásnohorské vznikl nárožní dům „Ve Světové válce“ (1914),²³ v Prokopově ulici na Žižkově postavil Richard Říha banku (1914),²⁴ současně byl postaven činžovní dům v Sinkulově ulici (kolem 1914).²⁵ I v těch-

12 Čp. 399, Karlínské náměstí 11, Praha 8-Karlín.

13 Čp. 460, Lyčkově náměstí 6, Kubova 1, Sovova 2, Praha 8-Karlín. Spolupráce s Antonínem Márou a Antonínem Štruncem (sine 1904, obr. 5, soutěžní návrh Pavla Janáka; SAKAŘ 1906, obr. 36–38, 42, 43; sine 1906a, 43; SCHROLL 1911, obr. 51).

14 Čp. 191, Platněřská 2–6, Praha 1-Staré Město. Spolupracoval s Celdou Kloučkem, Antonínem Márou a Josefem V. Pekárkem (sine 1912a, 11; SAKAŘ 1913, 1–29, obr. 1–4, 7–10, 11–13).

15 Čp. 838, Václavské náměstí 9, Praha 1-Nové Město.

16 Čp. 791, Václavské náměstí 32, Vodičkova 39 a 41, Praha 1-Nové Město. Spolupracoval s Osvaldem Polívkou, který byl autorem prvního neprovedeného návrhu, rovněž se sochařem Bohumilem Kafkou (sine, 1918, 69).

17 Podobně členil otvory B. Hypšman u dvojdomu čp. 36 a 37, Široká 5 a 7, Praha 1-Josefov (1910–1911).

18 Čp. 78, Břehová 7, Dvořákovo nábřeží 4, 17. listopadu 5, Praha 1-Staré Město.

19 Čp. 1, náměstí Jana Palacha 2, Kaprova 1, Široká 1, Valentinská 1, Praha 1-Josefov.

20 Čp. 943, Růžová 6, Praha 1-Nové Město.

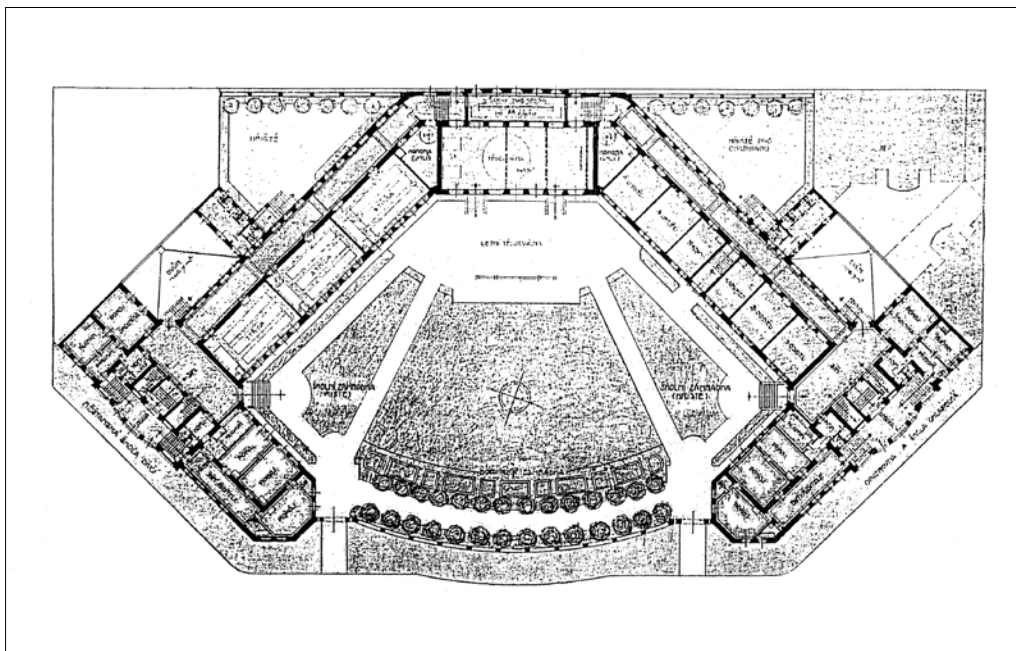
21 Čp. 39, Maiselova 17, U Starého hřbitova 1, Praha 1-Josefov.

22 Čp. 1699, Lužická 36; čp. 1701, Lužická 38, Praha 10-Vinohrady. Objekty postavili Josef Rokos, František Zuman a František Stárek.

23 Čp. 10, Elišky Krásnohorské 2, U Svatého ducha 1, Praha 1-Josefov. Stavitel Antonín Makovec.

24 Čp. 118, Prokopova 20, Husitská 84, Praha 3-Žižkov.

25 Čp. 160, Sinkulova 16, Praha 4-Podolí.

Obr. 3. Praha 8-Karlín, Obecná škola, čp. 460, Lyčkovo nám. 6. Půdorysný plán Pavla Janáka, 1903 (reprofoto autor, 2014).

Obr. 4. Praha 1-Nové Město, Česká banka, čp. 791, Václavské náměstí 32. Josef Sakař, 1914–1917 (foto P. Havlík, 2014).

to případech lze uvažovat o Sakařově spolupráci na tvorbě fasád. Nelze rovněž vyloučit, že Sakař mohl předtím navrhovat historizující fasády i pro stavitele Bernarda Nedvěda na Arbesově náměstí (1902)²⁶ a Janáčkově nábřeží (1905).²⁷

Julius Smolík, inženýr (životní data nedohledána)

V roce 1906 byl publikován pod jeho jménem blíže neurčený návrh „nádraží v letovisku“, který stylem připomíná stanici v Roztokách u Prahy (sine 1906b, 33). V podobném pozdně secesním stylu byla řešena i jedna z novějších budov (zv. „obytná“) na nádraží Praha-Bubeneč (asi 1906).²⁸ Není tedy vyloučeno, že i jejím architektem mohl být Julius Smolík.

Max Spielmann (1881–1970)

O jeho školení nebyly dohledány informace. V letech 1911–1912 navrhoval administrativní budovu Kolbenovy továrny (obr. 5),²⁹ dům U Kozmanů na Karlově náměstí byl postaven roku 1913.³⁰ Z let 1913–1914 pochází spíše puristická vila v ulici Romaina Rollanda v Bubenci.³¹ Jeho adaptace Kotěrovy vily „Bianca“ proběhla roku 1914.³² Současně se uskutečnila i Spielmannova rekonstrukce Kolbenovy vily v Hradešinské ulici.³³

Obr. 5. Praha 9-Vysočany, administrativní budova Kolbenovy továrny, čp. 245, Pod Pekárnami 10. Max Spielmann, 1911–1912 (foto P. Havlík, 2014).

26 Čp. 1064, Arbesovo náměstí 3, Praha 5-Smíchov.

27 Čp. 1114, Janáčkově nábřeží 19, Praha 5-Smíchov. Sochař F. Vokálek.

28 Čp. 62 Goetheho, Praha 6-Bubeneč.

29 Čp. 245, Pod Pekárnami 10, Praha 9-Vysočany, stavitel Václav Haase.

30 Čp. 559, Karlovo náměstí 28, Praha 2-Nové Město.

31 Čp. 402, Romaina Rollanda 6, Praha 6-Bubeneč.

32 Čp. 49, Pod Kaštany 19, Praha 6-Bubeneč.

33 Čp. 976, Hradešinská 1, Praha 10-Vinohrady.

Obr. 6. Praha 9-Vysočany, čp. 250, Krátkého 4. Stavitel Václav Haase, 1912 (foto P. Havlík, 2014).

Po válce navrhoval dvojdom v Podskalské ulici (1921)³⁴ a Petschkův palác na Novém Městě (1923–1929).³⁵ Ve stejném stylu, předjímajícím tzv. podnikatelský barok, navrhl i Petschkovu vilu v Bubenči (1927–1930).³⁶ Další vilu postavil v Bubenči mezi ulicemi Jaselská a Ronalda Reagana³⁷ a skromnější dům ve Wolkerově ulici.³⁸ Méně pompézní kancelářský dům v Revoluční ulici projektoval s Rudolfem Weiserem (1928–1929).³⁹

V období před 1. světovou válkou byly pro něho poměrně typické oválné výplně v parapetech a členění oken v horních partiích na čtyři svislé obdélníky. V ulici Na Florenci přestavěl Matěj Blecha starší jádro na administrativní budovu pro firmu Aloise Breye (1911–1912).⁴⁰ Václav Haase vystavěl v ulici Krátkého zajímavý činžovní dům (1912, obr. 6)⁴¹ a na náměstí Dr. Holého byly v roce 1914 postaveny dva činžovní domy,⁴² první z nich se štítem na zakřiveném nároží. U všech těchto zmíněných staveb není jako projektant či spolupracovník vyloučen Max Spielmann.

Rudolf Stockar (1886–1957)

Byl absolventem architektury na pražské Technice, návrhářem interiérů a uměleckořemeslných předmětů, později ředitelem Artělu. V architektuře směřoval k purismu, ale měl i své pozdní kubistické období.

V rámci nové zástavby bašt na Hradčanech postavil Na Baště sv. Tomáše dva rodinné domy (1910–1911).⁴³ V Dřevné ulici vystavěl Antonín Polívka podle jeho projektu řadový dům (1911).⁴⁴ Ve stejném roce vznikl i dvojdom v Dobrovského ulici (obr. 7).⁴⁵ Další dům podle Stockarova návrhu byl postaven roku 1912 v ulici Nad Rokoskou 15.⁴⁶ Stockarovy fasády činžovních domů secesního období se často vyznačují geometrickým malovaným nebo keramickým ornamentem, uspořádaným ve svislých pásech. Kubistickou epizodu v jeho díle představuje kancelářský a obchodní dům Materna v Holešovicích (1920, obr. 8).⁴⁷

Stavitel František Šimůnek vybudoval v „novém Karlíně“ roku 1910 trojici domů ve stylu pozdní secese (obr. 9),⁴⁸ u nichž není vyloučeno, že návrhy fasád pocházejí od Stockara. Obdobně jako u nárožního domu s kubizujícím „diamantováním“ na fasádě téhož stavitele v Koněvově ulici (1914).⁴⁹

Obr. 7. Praha 7-Holešovice, 1074, Dobrovského 40, Rudolf Stockar, 1911 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 8. Praha 7-Holešovice, továrna fy. Materna, čp. 313, Osadní 10. Rudolf Stockar, 1920. **A** – Zaměření objektu z projektu rekonstrukce; **B** – Vstupní vestibul, 1921–1922 (reprofoto autor, 2014).

34 Čp. 370, Podskalská 31; čp. 378, Podskalská 33, Praha 2-Nové Město.

35 Čp. 931, Politických vězňů 20, Washingtonova 15, Praha 1-Nové Město. Stavebník Otto Petschek.

36 Čp. 19, náměstí Pod Kaštany 1, Praha 6-Bubeneč (dnes Velvyslanectví Ruské federace v Praze). Stavebník Fridrich Petschek.

37 Čp. 181, Ronalda Reagana 3, Čs. armády 2, Jaselská 4, Bubenečská 18, Praha 6-Bubeneč (dnes rezidence velvyslance USA). Stavebník Otto Petschek.

38 Čp. 568, Wolkerova 16, Praha 6-Bubeneč. Stavebník Paul Petschek.

39 Čp. 1003, Revoluční 3, Praha 1-Staré Město.

40 Čp. 1332, Na Florenci 23, Praha 1-Nové Město.

41 Čp. 250, Krátkého 4, Praha 9-Vysočany.

42 Čp. 1048, náměstí Dr. Václava Holého 7, Kotlaska 2; čp. 1049, náměstí Dr. V. Holého 8, Praha 8-Libeň. První objekt postavil stavitel Viktor Kafka, druhý stavitel Josef Domek.

43 Čp. 231, Na Baště sv. Tomáše 5; čp. 230, Na Baště sv. Tomáše 7, Praha 1-Hradčany (sine 1912b, 23).

44 Čp. 381, Dřevná 4, Praha 2-Nové Město.

45 Čp. 1075 a 1074, Dobrovského 38 a 40, Praha 7-Holešovice, stavitel František Kurz.

46 Čp. 909, Nad Rokoskou 15, Praha 8-Libeň.

47 Čp. 313, Osadní 10, Dělnická 20, 22, Praha 7-Holešovice.

48 Čp. 535, Hybešova 1, Kubova 2; čp. 526, Kubova 4; čp. 527, Hybešova 3, Praha 8-Karlín.

49 Čp. 1245, Koněvova 81, Domažlická 16, Praha 3-Žižkov.

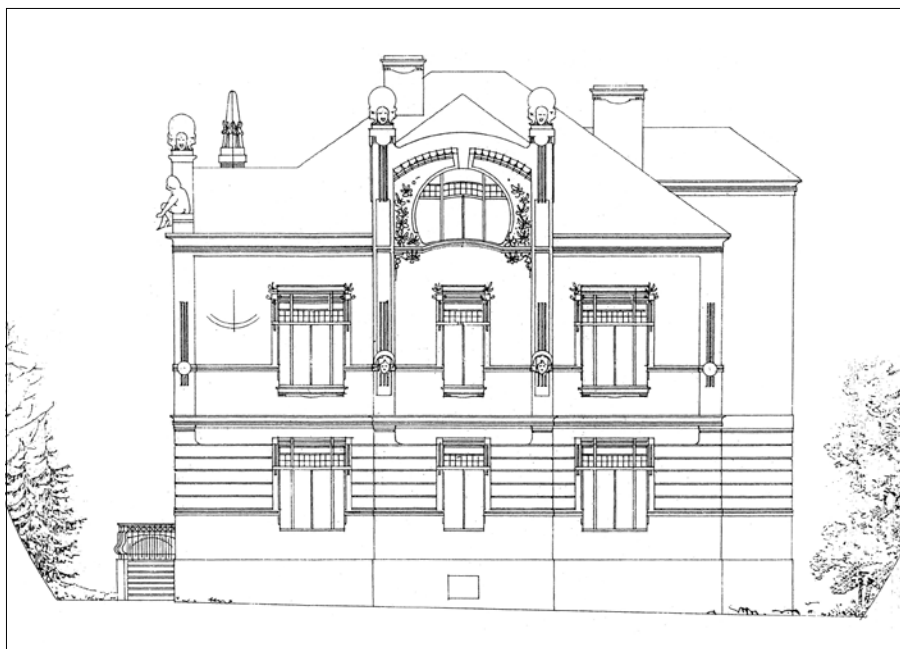

Obr. 9A. Praha 8-Karlín,
A – čp. 535, Kubova 2 / Hybešova 1;
B – čp. 526, Kubova 4. Stavitel
František Šimůnek, 1910 (foto
P. Havlík, 2014).

Miroslav Stöhr (1859–1929)

Studoval na Technice, stavitelem byl od roku 1894. Do jeho eklektického období patří činžovní a kancelářské domy v Dlouhé ulici (1899–1900),⁵⁰ z roku 1902 byl secesní dvojdom ve Švédské ulici (obr. 10)⁵¹ i vila v Badeniho 2 (obr. 11).⁵² V Košířích vystavěl několik objektů – řadu domů v Plzeňské ulici 55–59 (1906–1907),⁵³ ze stejného období pochází i čtveřice v Plzeňské 104, 106 a v Holečkově 121, 123.⁵⁴ Pro Stöhrovo secesní období jsou charakteristické zdobné prvky (růžice) umístěné v horních rozích okna, a často i drobnější členění okenních tabulek ve spodní nebo horní části.

Obr. 10. Praha 5-Smíchov,
čp. 1036, 1037, Švédská 17, 19.
Detail zbořeného domu, Miroslav
Stöhr, 1902 (foto autor, 80. léta
20. století).

50 Čp. 741, Dlouhá 11–15, Praha 1-Staré Město.

51 Čp. 1036, Švédská 17, 19, Praha 5-Smíchov. Domy byly zbořeny před výstavbou Strahovského tunelu.

52 Čp. 491, Badeniho 2, Praha 7-Holešovice. Vila byla nevhodně přestavěna v roce 1915.

53 Čp. 245–247, Plzeňská 55–59, Praha 5-Košíře.

54 Čp. 218, 217, Plzeňská 104, 106 s přílehlými domy čp. 219, 220, Holečkova 121, 123, Praha 5-Košíře.

Obr. 11. Praha 7-Holešovice, vila
Neuhäuser, čp. 491, Badeniho 2.
Plán, Miroslav Stöhr, 1902 (reprofo-
to autor, 2014).

To je typické rovněž u řady fasád činžovních domů z prvních let 20. století – ve Švédské 33 (asi 1902),⁵⁵ Na Bojišti 8,⁵⁶ Milešovské 8,⁵⁷ Seifertově 14 (1904),⁵⁸ Příbyslavské 7 (1905),⁵⁹ na Žižkově nám. 6 (1906),⁶⁰ v Grafické 24, 26 (asi 1907),⁶¹ ve Školské 22 (asi 1908)⁶² nebo u divadelních dílen ve Vinohradské 117 (1909–1910)⁶³ – existuje předpoklad, že je mohl navrhovat architekt Stöhr, obdobně jako u nájemních domů v Erbenově 3 (asi 1910)⁶⁴ a Šlikově 15 (asi 1910).⁶⁵

Karel Šidlík (1878–1958)

Po výuce na Uměleckoprůmyslové škole u Jana Kotěry absolvoval Techniku. Z jeho počátečních prací se uvádí dosud neidentifikovaná vila malíře B. W. z roku 1906. Se stavitelem Josefem Maříkem se roku 1911 zúčastnil soutěže na České divadlo v Brně. Ze secesní tvorby není fakticky známo nic, ale po válce projektoval činžovní dům v Mahenově ulici (1919–1921),⁶⁶ i jiné košířské stavby v ulici Musílkova,⁶⁷ nebo domy města Košíř (1919–1921) a v Libni.⁶⁸

Obr. 12. Praha 2-Nové Město, čp. 2001, Salmovská 20. stavitel Jan G. Voráček, 1905. **A** – Neschválený návrh fasády, (reprofoto autor, 2014); **B** – Současný stav (foto P. Havlík, 2014).

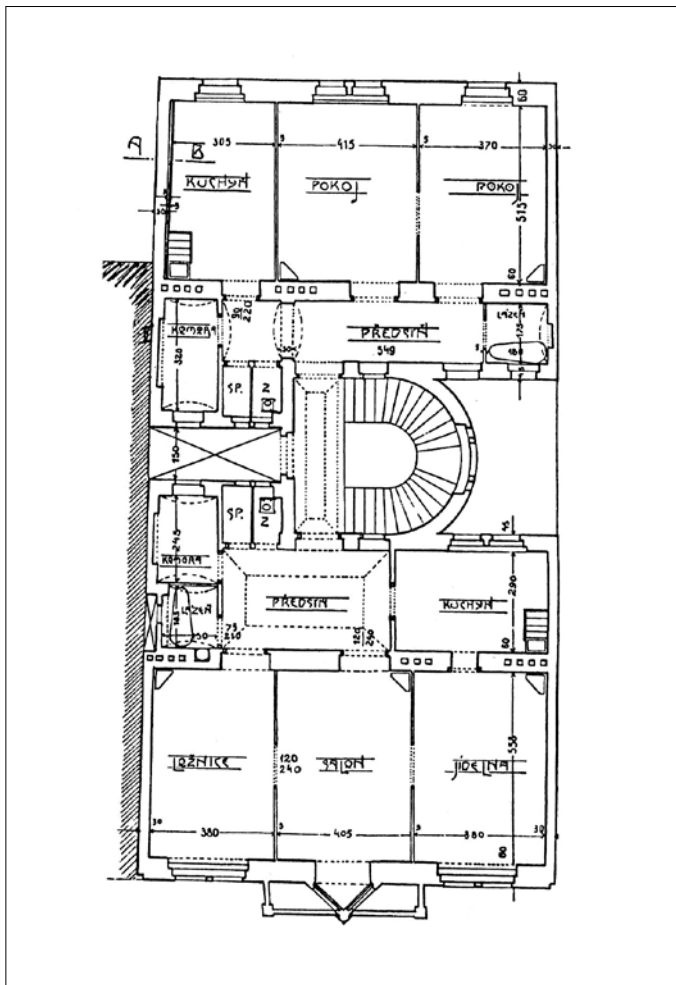

- 55 Čp. 1090, Švédská 33, Praha 5-Smíchov.
- 56 Čp. 1989, Na Bojišti 8, Praha 2-Nové Město.
- 57 Čp. 1312, Milešovská 8, Praha 2-Vinohrady.
- 58 Čp. 1045, Seifertova 14, Praha 3-Žižkov, stavitel Josef Stuchlík.
- 59 Čp. 1080, Příbyslavská 7, Praha 3-Žižkov, stavitel Václav Foltýn.
- 60 Čp. 1152, Žižkovo nám. 6, Praha 3-Žižkov, stavitel Edvard Paroubek.
- 61 Čp. 445, 446, Grafická 24, 26, Praha 5-Smíchov.
- 62 Čp. 690, Školská, Praha 2-Nové Město.
- 63 Čp. 1535, Vinohradská 117, Praha 2-Vinohrady, firma Anton Möse.
- 64 Čp. 237, Erbenova 3, Praha 5-Košíře.
- 65 Čp. 402, Šlikova 15, Praha 6-Břevnov.
- 66 Čp. 294, Mahenova 4, Praha 5-Košíře.
- 67 Čp. 302, 303, Musílkova 1, 3, Praha 5-Košíře; další v ulici Pod Kavalírkou a zbořené domy mezi ulicemi Plzeňská a Vrchlického.
- 68 Čp. 1081, Na Rokytce 8, Praha 8-Libeň.

Dům v Salmovské ulici (1905–1906, obr. 12A, B)⁶⁹ má vegetabilní „kotěrovskou“ fasádu a není vyloučeno, že ji mohl navrhovat Šidlík, který také v oné době v tomto domě bydlel. Na pozemcích zrušené Salmovské zahrady a „U 14 pomocníků“ postavil roku 1906 Jan G. Voráček sedm činžovních domů důvtipné hloubkové dispozice s prosvětlením schodišť ze světlíku (obr. 12C). Při podobném půdorysném řešení vytvořilo jejich fasády více různých architektů.

V letech 1912–1913 vystavěl Josef Mařík domy v Ostrovského ulici se secesně-kubizujícími prvky.⁷⁰ Další jeho stavby v Mahenově nebo v Brožíkově ulici (1912–1913, obr. 13)⁷¹ mají secesní, výrazně kubizující fasády. Jako jejich projektant není vyloučen Karel Šidlík, u něhož vztah k „jehlanovému“ stylu dokládá i jeho pozdější pojetí „národního slohu“ z 20. let 20. století.

Obr. 12C. Praha 2–Nové Město. Typický půdorys Voráčekových domů v Ječné a Salmovské ulici, plán, 1905–1906 (uloženo SA Prahy 2, reprofoto autor 2014).

Obr. 13. Praha 5–Košíře, čp. 7, Mahenova 1, 1912–1913 (foto autor, 2013).

Antonín Turek (1861–1916)

Absolvent Techniky, od roku 1899 vrchní městský inženýr Vinohrad a městský stavební rada. Prakticky všechny vinohradské školy období 1888–1912⁷² jsou neorenesanční či eklektické a pocházejí z Turkovy projekční kanceláře. Jsou to solidní stavební práce, téměř bez sochařské výzdoby a dalších prvků, vyvolávajících emoce. V jeho kanceláři mohly dále vzniknout i školy v ulici Karoliny Světlé (1888–1890),⁷³ kostel sv. Václava se školou ve Svatoslavově ulici (1900, nástavba 1950),⁷⁴ v ul. Na Pankráci 54 (1904),⁷⁵ Nuselské 45,⁷⁶ Vršovické 43, 45 (1912),⁷⁷ Křesomyslově 2⁷⁸ a možná i válečná budova (gymnázium) ve Slovenské ulici (1915–1917).⁷⁹

S inženýrem Josefem Franzlem vytvořili ještě vodárnu v Korunní ulici (1881–1882).⁸⁰ Turek navrhoval rovněž Národní dům na náměstí Míru (1893–1894),⁸¹ obecní dvůr Vinohrad ve Varšavské ulici (1883)⁸² a budovu okresního soudu ve Francouzské 19 (1893).⁸³ V letech 1897–1899 byla podle jeho plánů vystavěna kaple sv. Václava na Vinohradském hřbitově a roku 1897 vznikl

69 Čp. 2001, Salmovská 20, Praha 2–Nové Město, stavitel Jan G. Voráček.

70 Čp. 1332, 464 Ostrovského 4, 6, Praha 5–Smíchov.

71 Čp. 7, 164, Mahenova 1, 2, čp. 15, Brožíkova 1, Praha 5–Košíře.

72 Škola čp. 505 v ulici Na Smetance vznikla 1888 ve spolupráci s inž. Josefem Franzlem. Poslední z řady škol představuje budova čp. 1685 na náměstí Jiřího z Poděbrad 7 a 8 z roku 1912.

73 Čp. 287, Karoliny Světlé 16, Betlémská 4, Konviktská 3, Praha 1–Staré Město. Stavitel Anton Rosenberg.

74 Čp. 333, Svatoslavova 4, 6, Pod Vilami 1, Vladimírova 2, Praha 4–Nusle. Stavitel Theofil Herold, městská stavební kancelář.

75 Čp. 420, Na Pankráci 54, Praha 4–Nusle.

76 Čp. 421, Nuselská 45, Praha 4–Nusle.

77 Čp. 564, Vršovické 43, 45, Praha 10–Vršovice.

78 Čp. 724, Křesomyslova 2, Praha 4–Nusle. V letech 1924–1925 objekt byl radikálně přestavěn.

79 Čp. 1726, Slovenská 27, Praha 2–Vinohrady. Stavitel Josef Veselý.

80 Čp. 725, Korunní 66, Praha 2–Vinohrady.

81 Čp. 820, náměstí Míru 9, Praha 2–Vinohrady. Spolupráce Antonín Popp, Adolf Liebscher, Josef Strachovský.

82 Čp. 200, Varšavská, Praha 2–Vinohrady.

83 Čp. 808, Francouzská 19, Praha 2–Vinohrady.

Obr. 14. Praha 2-Vinohrady, evangelická modlitebna, čp. 1440, Korunní 60. Antonín Turek, 1904–1907 (foto P. Havlík, 2014).

průmyslový objekt v ulici Karoliny Světlé.⁸⁴ V téže roce vznikly dvě vily v Dykové ulici.⁸⁵ Vinohradská tržnice z roku 1902 se nachází na Vinohradské třídě.⁸⁶ Činžovní domy v Korunní 44–48 (1903)⁸⁷ vystavěl podle Turka stavitel Antonín Dvořák, včetně evangelické modlitebny v téže ulici (1904–1907, obr. 14).⁸⁸ Je zřejmé, že vedle novorenesance Turek navrhoval i v novogotickém stylu.

Na náměstí Republiky byla postavena v letech 1903–1904 budova Obchodní a živnostenské komory.⁸⁹ V letech 1908–1909 vznikla rovněž dle jeho návrhu nuseleská radnice v Tábořské ulici.⁹⁰ Lze dále předpoklá-

Obr. 15. Praha 2-Vinohrady, čp. 1089, Polská 6. Stavitel Antonín Dvořák, 1900 (foto P. Havlík, 2014).

dat, že poslední velká přestavba vršovické radnice v Moskevské ulici (1899),⁹¹ která dvě vížky na západní straně nahradila dvojicí věží, doplnila štíty, štítky a arkýře, mohla být též Turkovým dílem, podobně jako přestavba usedlosti Josefa Šulce ve Vlnité (1905, 1909–1910).⁹²

Již zmíněný stavitel Antonín Dvořák v Praze postavil řadu eklektických objektů: neogotické činžovní domy v Polské 4 a 6 (1900, obr. 15),⁹³ Moravské 45 (1905)⁹⁴ i neobarokní modlitebnu Církve bratrské ve Vrázově ulici (1902).⁹⁵ U všech těchto staveb není jako autor vyloučen Antonín Turek, podobně jako i u novogotického nárožního domu ve Francouzské 56 (asi 1900).⁹⁶ K nim lze přiřadit též souvislou řadu eklektických, převážně neogotických fasád ve Vršovicích (asi 1910).⁹⁷ Turek mohl být i architektem novobarokního okresního soudu v Tábořské ulici (asi 1903–1904).⁹⁸ V úvahu přicházejí i holešovická sokolovna v ulici U Studánky (1905–1906),⁹⁹ nebo žižkovská sokolovna v Koněvově ulici (1897–1898).¹⁰⁰ V ulici Na Ostrůvku si roku 1902 vybudoval vilu stavitel Antonín Fric¹⁰¹ a není vyloučeno, že i ji projektoval Turek. Obdobně mohl navrhovat svou další vlastní vilu ve Slovenské ulici (asi 1908).¹⁰² Václav Ort vystavěl obecní dům (radnici) na Krupkově náměstí (1905),¹⁰³ tamtéž dále obecné a měšťanské školy (1909).¹⁰⁴ Na základě jejich tvarosloví lze také uvažovat o Turkově autorství pravděpodobně i u košířské radnice v Plzeňské ulici (1909)¹⁰⁵ u stylově velmi opožděné radnice Vysočan v Sokolovské ulici (1911).¹⁰⁶

84 Čp. 301, Karoliny Světlé, 6, 8, Praha 1-Staré Město.

85 Čp. 959, Dykova 2; čp. 960, Dykova 4, Praha 2-Vinohrady. Druhou přestavěl Ladislav Machoň 1928.

86 Čp. 1200, Vinohradská 50, Praha 2-Vinohrady.

87 Čp. 1249–1251, Korunní 44–48, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Antonín Dvořák.

88 Čp. 1440, Korunní 60, Praha 2-Vinohrady.

89 Čp. 660, nám. Republiky 6, Praha 1-Staré Město.

90 Čp. 500, Tábořská 30, Praha 4-Nusle. Stavitel Jaroslav Benedikt, sochař Václav Prokop.

91 Čp. 120, Moskevská 21, Praha 10-Vršovice.

92 Čp. 77, Vlnitá 33, Praha 4-Braník. Připisováno dle typických štítků. Spolupracoval s malířem Ladislavem Novákem.

93 Čp. 1090, 1089, Polská 4, 6, Praha 2-Vinohrady.

94 Čp. 1387, Moravská 45, Praha 2-Vinohrady.

95 Čp. 62, Vrázova 4, Praha 5-Smíchov.

96 Čp. 240, Francouzská 56, Praha 10-Vršovice.

97 Mezi ulicemi Estonská a Norská.

98 Čp. 350, Tábořská 32, Praha 4-Nusle. Později se objekt stal součástí radnice.

99 Čp. 852, U Studánky 2, Praha 7-Holešovice. Stavitelé František Hodek, Josef Vaňha.

100 Čp. 929, Koněvova 19, Praha 3-Žižkov. Stavitel František Hodek.

101 Čp. 360, Na Ostrůvku 3, Praha 4-Nusle.

102 Čp. 1458, Slovenská 29, Praha 10-Vinohrady.

103 Čp. 8, Krupkovo náměstí 5, Praha 6-Bubeneč.

104 Čp. 26, Krupkovo náměstí 4, Praha 6-Bubeneč.

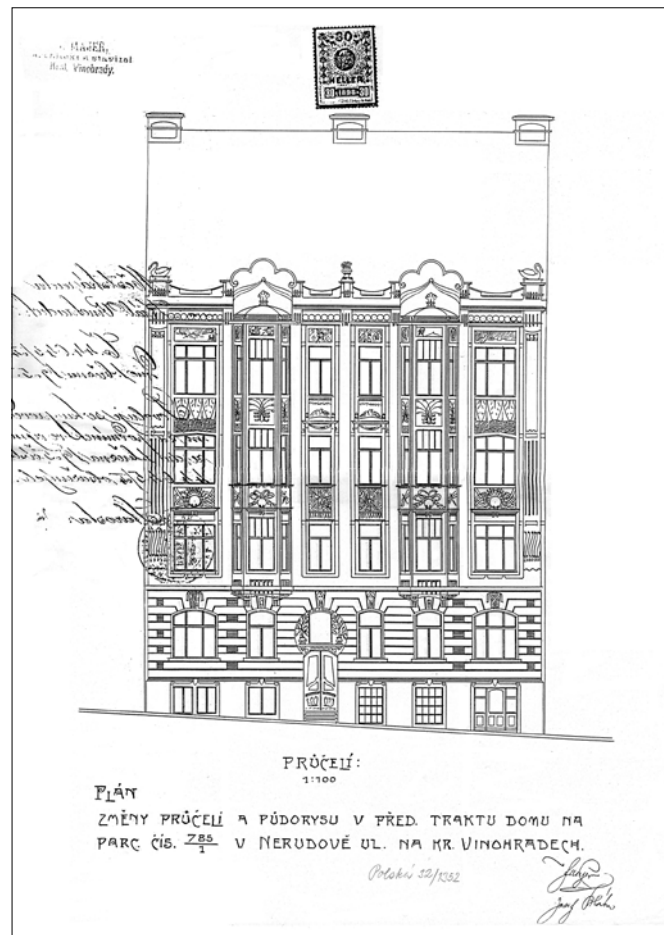
105 Čp. 314, Plzeňská, Praha 5-Košíře.

106 Čp. 231, Sokolovská 322, Praha 9-Vysočany.

František Valchář (1879?–1909)

Od roku 1906 studoval na vídeňské Akademii u Friedricha Ohmanna, roku 1908 získal 3. cenu za návrh výstaviště v Bubenči. Jedinou jeho známou a publikovanou pražskou stavbou je nárožní dům v Dientzenhoferových sadech (1904–1905, obr. 16).¹⁰⁷ Poměrně charakteristickými prvky jsou reliéfní maskarony na fasádě v nejvyšším podlaží, zaoblené arkýře ve vstupech s florálním dekorem v podhledu a obloučkové atiky. Podle nich lze pro Valchářovo autorství vzít v úvahu další nájemní domy v Polské ulici (1905, obr. 17),¹⁰⁸ na Ortenově náměstí (1905–1906),¹⁰⁹ Březinově,¹¹⁰ Roháčově (asi 1905),¹¹¹ nebo Žitomířské (1906).¹¹²

Jaroslav Vondrák (1881–1937)

Kotěřův žák z Uměleckoprůmyslové školy, studoval též na Technice. Byl architektem řady domovních průčelí ve stylu secese i moderny, po válce se zabýval urbanismem vilové čtvrti Ořechovka, kde také navrhoval řadu jednotlivých staveb. Od florální secese, přes výraznou geometrickou modernu a národní sloh s prvky art déco, dospěl k režné moderně a funkcionalismu.

Činžovní dům v ulici U Kanálky vystavěl podle jeho plánů Karel Štěpánek (1905–1906),¹¹³ vlastní vilu si Vondrák postavil v Heineho ulici (1906).¹¹⁴ Ve stejné době podle jeho plánů stavěl Václav Novotný řadový dům se secesní fasádou a sochařskou reliéfní výzdobou v Kamenické ulici.¹¹⁵

Obr. 16. Praha 5-Smíchov, čp. 1102, Dientzenhoferovy sady 1. Plán, František Valchář, 1904–1905 (uloženo SA Praha 5, reprofoto autor, 2014).

Obr. 17. Praha 2-Vinohrady, čp. 1349, 1352, Polská 30, 32. Plán, stavitelé Jan Majer a Josef Bláha, 1905 (uloženo SA Praha 2, reprofoto autor 2014).

¹⁰⁷ Čp. 1102, Dientzenhoferovy sady 1, Praha 5-Smíchov. Spolupracoval s ing. Antonínem Losem a sochaři Jindřichem Čapkem a Jaroslavem Jindřichem Vorlem (SCHROLL 1906, obr. 46–48).

¹⁰⁸ Čp. 1349, Polská 30; čp. 1352, Polská 32, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Jan Majer a Josef Bláha.

¹⁰⁹ Čp. 889-892, Ortenovo náměstí 1–4, Praha 7-Holešovice. Stavitel Josef Brzák.

¹¹⁰ Čp. 451, Březinova 21, Praha 8-Karlín. Stavitel František Řehák, sochař František Zmek (SCHROLL 1906, obr. 38).

¹¹¹ Čp. 1117, Roháčova 71, Praha 3-Žižkov. Stavitel Josef Riegel.

¹¹² Čp. 486, 476, 475, Žitomířská 9–13, Praha 10-Vršovice. Stavitelé Čáp a Beránek.

¹¹³ Čp. 1417, U Kanálky 1, Praha 2-Vinohrady (VONDRAK 1907, 44). Později proběhla nástavba tří podlaží.

¹¹⁴ Čp. 257, Heineho 5, Praha 6-Bubeneč.

¹¹⁵ Čp. 675, Kamenická 5, Praha 7-Holešovice.

V roce 1911 v ulici Čs. armády (obr. 18) a v Bubenečské ulici navrhoval domy s moderní geometric-kou fasádou. O rok později navrhl nájemní domy v Bubenečské 27–31.¹¹⁶ Jeho tvorba z doby kolem roku 1911 je paradoxně blíž kotěrovské moderně, než pozdější stavby z 20. let 20. století.

Těsně po 1. světové válce projektoval po soutěži centrum Ořechovky s prodejny, restaurací a kinem na Macharově náměstí.¹¹⁷ Dále na Ořechovce vyprojektoval rodinné domy v Lomené 16–36 (1920–1924).¹¹⁸ Vlastní rodinný dům vybudoval v Západní ulici (1923–1924).¹¹⁹ Roku 1923 vznikl i nájemní dům v Dejvické.¹²⁰ Kromě toho Vondrák v Bubenči navrhoval několik činžovních

Obr. 18. Praha 6-Bubeneč, čp. 345, Čs. armády 4. Jaroslav Vondrák, 1911 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 19. Praha 5-Smíchov, čp. 1258, Nad Výšinkou 15. Stavitel Viktor A. Beneš, 1910–1912 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 20. Praha 2-Vinohrady, čp. 1635, Mánesova 81. Stavitel Karel Štěpánek, 1911 (foto P. Havlík, 2014).

domů s cihelnými dezény na fasádě, mezi nimi dům v Rooseveltově 31 (1927–1928).¹²¹ Později ve Václavkově ulici vznikl podle jeho projektu roku 1931 pohledově exponovaný nárožní dům s kamenným obkladem (1931).¹²²

Existuje celá řada staveb různých stavitelů, jež se vyznačují podobnými charakteristikami jako rané či pozdější Vondrákovy práce. Patří k nim dům ve Veletržní 59 (1904),¹²³ který má hodnotnou reliéfní figurální výzdobu na plošném průčelí; nárožní domy stavitele Josefa Sochora v ulici Dukelských hrdinů 12 (1904–1905)¹²⁴ a pravděpodobně i domy čp. 902 a 909 (oba 1903) tamtéž.¹²⁵ Do této řady patří i dva domy stavitele Rudolfa Kestřánka v Mařákově a Jaselské ulici (1909–1910).¹²⁶ Ostatně i silně purizovaný dům U Kanálky 7 naznačuje, že původní (secesní) návrh mohl pocházet od Vondráka.¹²⁷

Jiné, více moderní pojetí, představuje nárožní dům v Eliášově 1 od stavitele Aloise Potůčka (1910).¹²⁸ V ulici Nad Výšinkou vznikla 1910–1912 moderní vila stavitele Viktora A. Beneše (obr. 19)¹²⁹ a další dva objekty s nezvyklou kombinací kamenného a režného zdiva na fasádě a se „zhoupnutím“ na spodním konci štítů. Komín s výstupy kolmo k ose cihelného tělesa je sám o sobě artefaktem.¹³⁰ U všech právě uvedených staveb nelze vyloučit případnou účast Jaroslava Vondráka na projektech. Dalšími objekty, kde lze uvažovat o Vondrákově autorství, jsou nájemní dům Mánesově 81 (1911, obr. 20),¹³¹ u něhož se projevuje výrazný vztah k Vondrákovým moderním fasádám staveb v Bubenečské ulici, a dvojice vil v Tiché ulici (asi 1912–1913).¹³²

116 Čp. 388, 375, 376, Bubenečská 27–31, Praha 6-Bubeneč.

117 Čp. 250, Macharovo nám. 30, Praha 6-Střešovice.

118 Čp. 315–305, Lomená 16–36, Praha 6-Střešovice.

119 Čp. 488, Západní 21, Praha 6-Střešovice.

120 Čp. 555, Dejvická 36, Praha 6-Dejvice.

121 Čp. 764, Rooseveltova 31, Praha 6-Bubeneč.

122 Čp. 176, Václavkova 2, Dejvická 1, Praha 6-Dejvice.

123 Čp. 828, Veletržní 59, Praha 7-Holešovice. Stavitel Václav Novotný.

124 Čp. 976, Dukelských hrdinů 12, Strossmayerovo náměstí 1, Praha 7-Holešovice.

125 Čp. 902, Dukelských hrdinů 40, Veletržní 18; čp. 909, Dukelských hrdinů 50, Šimáčkova 28, Praha 7-Holešovice.

126 Čp. 271, Mařáková 1, Praha 6-Dejvice (SCHROLL 1911, obr. 16, 34b); čp. 285, Jaselská 7, Praha 6-Dejvice. Oba domy mají vyšší okna v 2. NP, podobně jako vinohradský dům v ulici U Kanálky 1.

127 Čp. 1641, U Kanálky 7, Praha 2-Vinohrady.

128 Čp. 279, Eliášova 1, Praha 6-Dejvice. Objekt v roce 1929 radikálně purizoval a zvýšil Petr Kropáček. Na Vondrákovo autorství nasvědčuje i způsob provedení plánů z roku 1910.

129 Čp. 1258–1260, Nad Výšinkou 15, 17, 28, Praha 5-Smíchov.

130 Tento typ komínu lze doložit též na pozdější Vondrákově vlastní vile na Ořechovce. Sousední vila v ulici Na Hřebenkách z doby po 1. světové válce pocházejí velmi pravděpodobně od Vondráka. Lze mít za to, že už 1910 mohl pro Viktora Beneše pracovat.

131 Čp. 1635, Mánesova 81, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Karel Štěpánek.

132 Čp. 1322, 1257, Tichá 9, 10, Praha 5-Smíchov. Původní plány chybí.

Bohumil Waigant (1885–1930)

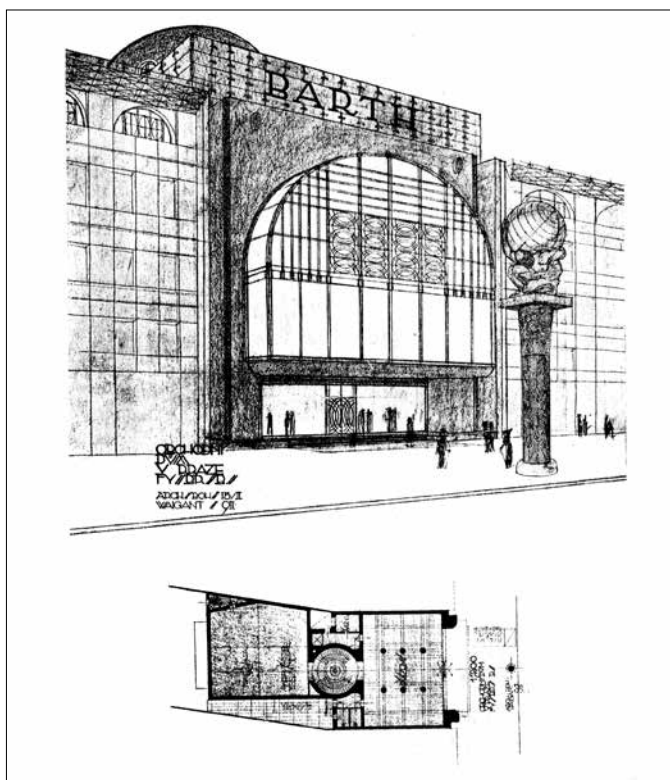
Absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu (sochařství u Stanislava Suchardy a malířství u Karla V. Maška), poté pracoval v ateliéru Jana Kotěry a studoval na jeho speciálce. V letech 1909–1912 se aktivně zúčastnil projektování muzea v Hradci Králové. Později se stal profesorem na průmyslové škole v Prešově, pak v Hradci Králové. Byl to jeden z nejnadanějších i nejoddanějších Kotěrových žáků. V Hradci Králové v letech 1908–1910 navrhl v Jungmannově ulici kotěrovsky moderní Julišův dům s válcovou věží.¹³³ Waigantova přestavba a nová fasáda Cardova domu v Čelakovského ulici je z roku 1910,¹³⁴ další stavby pocházejí z let 1912–1913 (obr. 21).¹³⁵ Velmi avantgardní byl i neprovedený návrh obchodního domu Barth (obr. 22).¹³⁶ V Praze velmi pravděpodobně Waigant navrhoval pro stavitele Vojtěcha Tuku činžovní dům v Chopinově ulici (1909),¹³⁷ ve stejném roce prokazatelně i sousední dům.¹³⁸ Tyto stavby s pravouhly členěným balkonovým zábradlím tvoří ostrůvek kotěrovsky laděné moderny v moři vinohradských víceméně eklektických činžáků, pocházejících většinou také z let 1908–1909.

Právě uvedený výčet obsahuje veškeré publikované návrhy a v archivech ověřené realizace architekta Bohumila Waiganta.

V Mickiewiczově ulici postavili Josef Majer a Josef Veselý v rámci nové zástavby na hradčanských baštách řadový rodinný dům, který má na fasádě kosočtverečnou síť i geometricky členěné zábradlí (1910–1911).¹³⁹ Mezi léty 1911–1913 dále pravděpodobně navrhuje fasády i pro stavitele Vávru, Stárka a Hannauera. Stanislav Vávra v letech 1911–1912 vystavěl v Matoušově a Preslově ulici dvojici činžovních domů se sochařskou výzdobou, která velmi připomíná díla

Obr. 21. Hradec Králové, čp. 543, 556, Čs. armády 29 a 31. Bohumil Waigant, 1912–1913 (foto autor, 80. léta 20. stol.).

Obr. 22. Praha, neprovedený návrh obchodního domu Barth. Bohumil Waigant, 1911 (dle sine 1911b, 207, reprofoto autor, 2014).

133 Čp. 479, Gočárova 2 (Jungmannova), Hradec Králové.

134 Čp. 512, Švehlova 14 (Čelakovského), Hradec Králové (sine 1930).

135 Jedná se o domy čp. 480 a 535 (1912–1913), ze stejné doby pochází i dvojice domů v ulici Čs. armády čp. 543, 556. Dvojice vytváří kontrapunkt vertikály a horizontály podobně jako Wiehlovy a Zeyerovy domy v ul. Karoliny Světlé na Starém Městě v Praze.

136 Lokalizace neurčena (sine 1911, 206, 207).

137 Čp. 1556, Chopinova 6, Praha 2-Vinohrady.

138 Čp. 1564, Chopinova 8, Praha 2-Vinohrady. Stavitel František Slabý, sochař Antonín Waigant (sine 1912c, 17). Oba plány mají stejné grafické provedení.

139 Čp. 238, Mickiewiczova 11, Praha 6-Hradčany. Pravděpodobným autorem je B. Waigant.

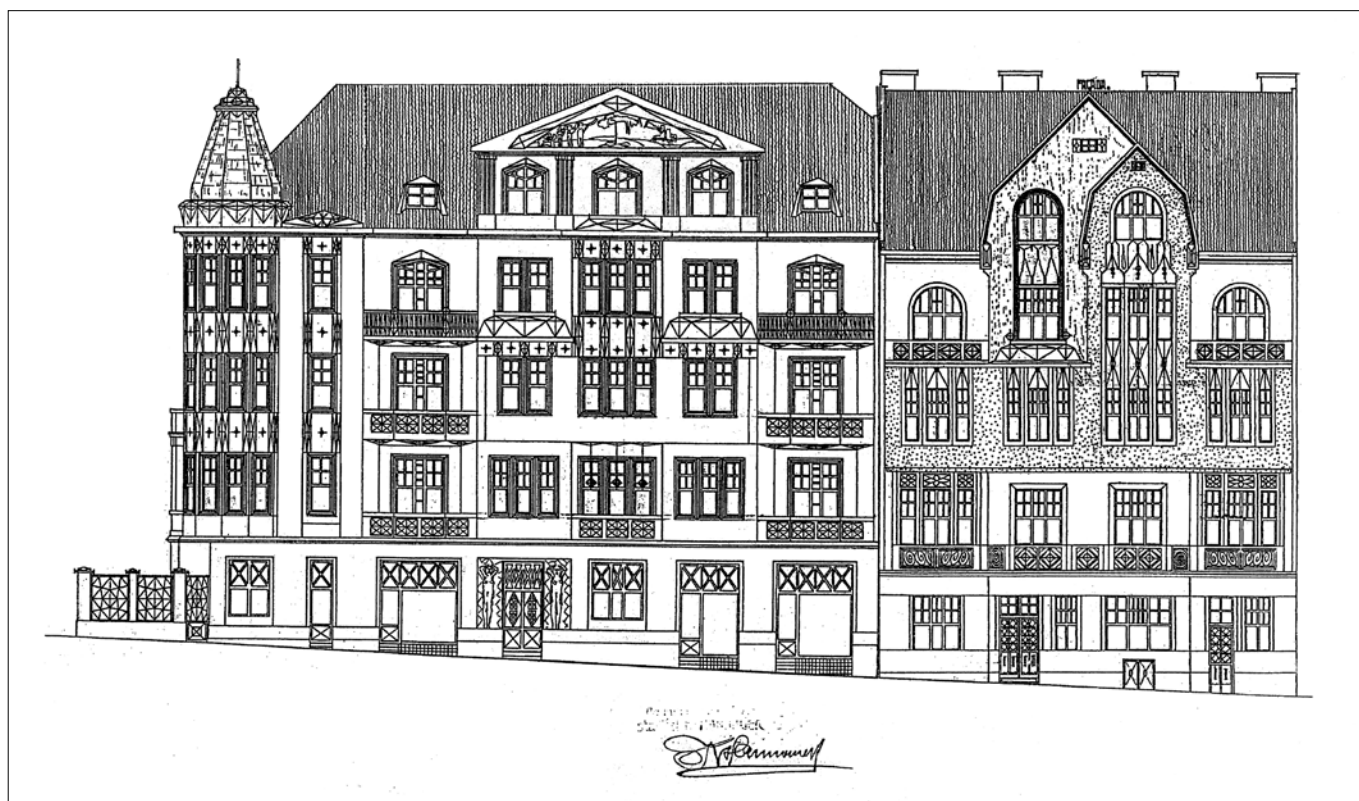

Obr. 23. Praha 6-Dejvice, čp. 334, Bachmačské náměstí 6. Stavitel František Stárek, 1913 (foto P. Havlík, 2014).

Antonína Waiganta.¹⁴⁰ Mezi stavbami, jejichž plány podepsal stavitel František Stárek, je také přestavba a nástavba domu U Námořníka v Jugoslávské (1912–1913);¹⁴¹ na Bachmačském náměstí vystavěl Stárek roku 1913 zajímavý činžovní dům se sochami atlantů ve 4. NP (obr. 23).¹⁴² Další jeho nárožní dům v Kafkově ulici je z let 1913–1914,¹⁴³ stejně jako činžovní domy v Kubelíkově ulici.¹⁴⁴ Neprovedený plán domu ve Wuchterlově 4 je z roku 1914,¹⁴⁵ stejně je datován i řadový nájemní dům v Čerchovské 8 s mas-

karony protáhlých tvarů.¹⁴⁶ Také u uvedených domů stavitelů Stanislava Vávry, Františka Stárka a neprovedeného návrhu nelze vyloučit tvůrčí účast architekta Bohumila Waiganta, případně jeho bratra sochaře Antonína. V Boleslavově ulici vystavěl Karel Hannauer (starší) zajímavý nárožní dům s radikálně kubistickými prvky (1913–1914),¹⁴⁷ jehož řešení reprezentuje některé vlastnosti dřívějších Waigantových domů. Sochařská výzdoba (putti) odpovídá stylu Antonína Waiganta.

Obr. 24. Praha 4-Nusle, čp. 45, 43, Boleslavova 9, 11. Plán, stavitel Karel Hannauer starší (SA Praha 4, reprofoto autor, 2014).

140 Čp. 1268, Matoušova 6, Preslova 15; čp. 1269, Preslova 17, Praha 5-Smíchov.

141 Čp. 236, Jugoslávská 13, Praha 2-Vinohrady.

142 Čp. 334, Bachmačské náměstí 6, Praha 6-Dejvice.

143 Čp. 341, Kafkova 12, Praha 6-Dejvice.

144 Čp. 1248, Kubelíkova 38; čp. 1265, Kubelíkova 41, Čajkovského 21, Praha 3-Žižkov.

145 Čp. 321, Wuchterlova 4, Praha 6-Dejvice.

146 Čp. 1715, Čerchovská 8, Praha 2-Vinohrady.

147 Čp. 45, Boleslavova 9, Praha 4-Nusle. S ohledem na nárožní věž lze však také uvažovat o spolupráci architekta Aloise Masáka (názor Zdeňka Lukeše, ústní sdělení, 80. léta 20. století).

Sousední dům v Boleslavově 11 (obr. 24)¹⁴⁸ ze stejného období, který však nemá kubizující tvarosloví, rovněž není vyloučen z řady možných Waigantových návrhů. Sledované fasády z období pozdní secese a moderny se často vyznačují svislým kanelováním meziokenních ploch, hustým šikmým šrafováním v malých ploškách, oddělením pater kordonovou římsou, lizénami z režného nebo kombinací režného a omítaného zdiva, kazetováním v podhledech říms, značně vyloženými hlavními římsami, nebo konzolovitě vyloženým nejvyšším patrem. Někdy segmentový arkýř podporuje větší, pravoúhlý, takže směrem nahoru hmoty přibývá: arkýř vynáší hmotu vyššího podlaží. Typické jsou i ústupkové lizény lemující okna i kon-

Obr. 25. Praha 6-Bubeneč, čp. 404, Čs. armády 13. Neprovedený plán, stavitel A. Korb, 1912 (SA Praha 6, reprofoto autor, 2014).

kávně vpadlé plochy průčelí, dále asymetrické, kotěrovské štíty podobné jako u Trmalovy vily. Charakteristické jsou i zvlněné čtverce postavené nakoso, nebo plochy členěné úhlopříčkami v diagonální síť se zvýrazněnými středy. Sochařská i štuková reliéfní výzdoba uvedených domů kvalitou a charakterem odpovídá pracím Antonína Waiganta. Objevuje se u nich motiv čtyř sdružených spirálek orámovaných kružnicí, vytvořený v keramice (v Chopinově ulici), ve štuku či balkonovém kovovém zábradlí, výškové členění oken bývá často 3 : 4, v horní části okna kosočtverce nebo přičky, případně i v kombinaci, a geometrická balkonová zábradlí. Jak již bylo naznačeno, stavby tří právě uvedených stavitelů proto nevyklučují tvůrčí účast Bohumila Waiganta. Jako jeho práce působí i dům v Polské ulici (1912)¹⁴⁹ jenž má naopak téměř puristickou fasádu s pravoúhle členěnými zábradlími a ústupkovým portálem. V této řadě lze uvést i dům v Moravské ulici (1912),¹⁵⁰ neprovedenou fasádu pro téhož stavitele v ul. Čs. armády (1912, obr. 25),¹⁵¹ nebo Žitomířské (1914).¹⁵²

Emil Králíček a Bohumil Waigant – dvě zcela rozdílné individuality – dokázali dobře spolupracovat. Dokladem toho je již první známé společné dílo, nárožní činžovní dům v Kladské ulici (1908).¹⁵³ Rovněž některé další stavby mohly vzniknout ve spolupráci Waiganta s Králíčkem, jako dům v Přemyslovské (1912).¹⁵⁴ Stejně tak by se mohlo jednat o čtveřici vinohradských domů v Řipské ulici a Vinohradské třídě (1912–1913, obr. 26).¹⁵⁵ Tyto domy mají na fasádách hodnotnou figurální výzdobu ve stylu Antonína Waiganta. Ve Slovenské ulici vystavěli Josef Veselý s Josefem Rokosem dva nadstandardní činžovní domy ve stylu klasicizující secese, každý s individuálně řešenou fasádou (1913).¹⁵⁶ Nelze vyloučit, že autorem prvního z nich (s fasádou zdobenou i figurální plastikou) mohl být Bohumil Waigant, kdežto u druhého připadá v úvahu

Obr. 26. Praha 2-Vinohrady, čp. 1678, Vinohradská 74. Vstupní vestibul, stavitel Karel Dršata (foto autor, 80. léta 20. stol.).

148 Čp. 43, Boleslavova 11, Praha 4-Nusle.

149 Čp. 1660, Polská 17, Praha 2-Vinohrady. Plány podepsal Vojtěch Tuka.

150 Čp. 1687, Moravská 34, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Augustin Korb.

151 Čp. 404, Čs. armády 13, Praha 6-Bubeneč.

152 Čp. 650, Žitomířská 34, Praha 10-Vršovice. Stavitel Václav Šourek. Neprovedený čistě kubistický návrh fasády sousedního domu čp. 648, Žitomířská 36 autor této studie (SVOBODA 1994) omylem připsoval také Bohumilu Waigantovi.

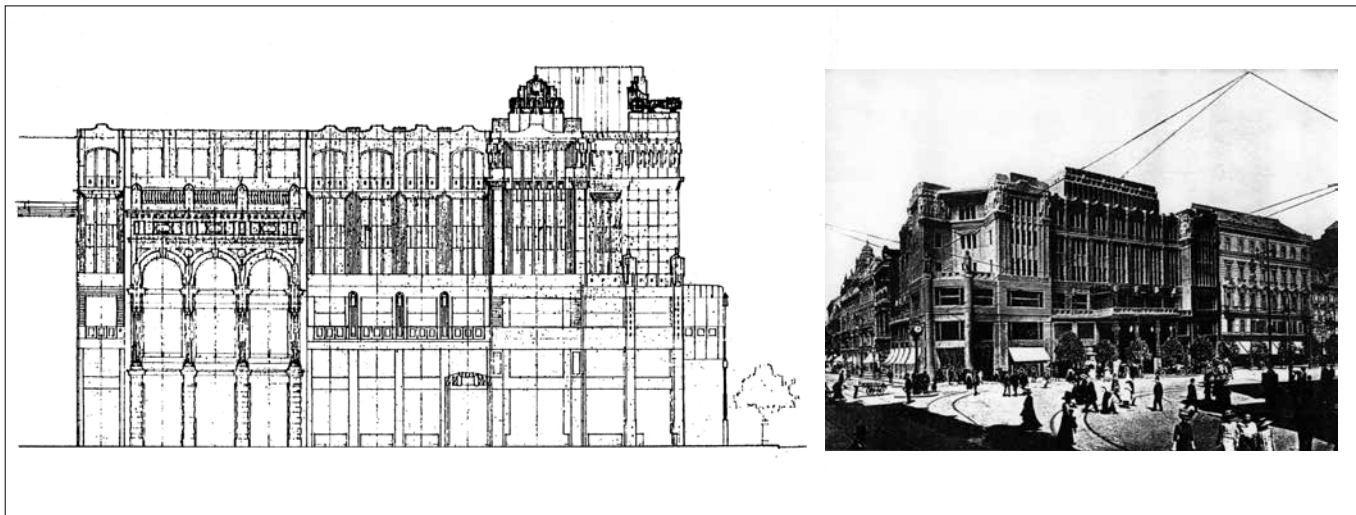
153 Čp. 1462, Kladská 3, Praha 2-Vinohrady (SCHROLL 1911, obr. 31a, 32).

154 Čp. 1663, Přemyslovská 5, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Karel Dršata.

155 Čp. 1676–1679, Řipská 25–27, Vinohradská 74, 76 (též stavitel), Praha 3-Vinohrady. Čp. 1678 má kubistický vstupní vestibul.

156 Čp. 1694, 1697, Slovenská 23, 25, Praha 2-Vinohrady.

Emil Králíček, známý již jako architekt blízkého domu čp. 1705. Tuto úvahu lze podepřít i rozdílným členěním oken obou navzájem sousedících staveb. Pravděpodobně Waigant používá okna šestidílná, v horním středním dílu s kosočtvercem, podobně jako u Stárkova domu v Kafkově ul., a též jako v Křesomyslově ul.¹⁵⁷ Zde roku 1912 vyrostla dvojice činžovních domů, z nichž první má kvalitní figurální výzdobu signovanou Antonínem Waigantem. U jeho komplementu nelze vyloučit autorství architekta Emila Králíčka.¹⁵⁸ Králíček a Waigant asi častěji projektovali stavby blízko sebe; může platit domněnka, že Waigantovy stavby bývají pravděpodobně většinou dekorovány figurální výzdobou jeho bratra Antonína, kdežto Králíčkovy mají od něho zpravidla pouze reliéfní výzdobu. Příkladem mohou být domy v Mařákově ulici 8 a 9.¹⁵⁹ Roku 1911 vznikly na Rašínově nábřeží jako součást podskalské asanace dva (nesousedící) činžovní domy.¹⁶⁰ První z nich, podle provedení plánů, může být dílem Emila Králíčka, u druhého s trojicí ženských soch, které však byly při bombardování značně poškozeny, nelze vyloučit autorství obou Waigantů.

Obr. 27. Praha 1-Nové Město, Koruna, čp. 846, Václavské náměstí 1.
A – Fasáda do ulice Na Příkopě;
B – Dobová vizualizace, 1912
 (obojí dle BLECHA 1912, obr. 19 a 18; reprofoto autor, 2014).

Václav Sedláček podepsal rovněž plány nárožního domu v Haštalské ulici, který má waigantovskou výzdobu s příklonem ke klasicismu, kdežto u sousedního řadového domu č. 9 lze uvažovat autorství Emila Králíčka (oba 1914–1915).¹⁶¹

Firma Matěje Blechy publikovala neprovedený, nicméně kvalitní návrh na budovu pojišťovny Koruna na Václavském náměstí (obr. 27)¹⁶² a v letech 1913–1915 postavila na tzv. Aehrentalském nároží obchodní a obytný trojdům ve stylu moderny s expresivní až bizarní sochařskou výzdobou, evidentně inspirovaný Plečnikovým Zacherlovým palácem (obr. 28). U tohoto „Ledového paláce“ (nejedná se samozřejmě o palác „Lucerna“)¹⁶³ ve Štěpánské 63 a na Václavském náměstí 38, 40¹⁶⁴ lze důvodně předpokládat, že autory fasád do ulice a vnitrobloku s diagonální sítí, cihelnou kašnou a keramickými lvíčky, mohli být architekti Emil Králíček a Bohumil Waigant. Stavební konstrukci vyprojektoval ing. Rudolf Utěšil. Jako sochař na výzdobě fasády s maskarony protáhlých tvarů se nezúčastnil Antonín Waigant, ale Karel Pavlík.¹⁶⁵ Není rovněž vyloučeno, že režné dvorní fasády navrhoval právě architekt Králíček. Patrně poslední pražskou práci Bohumila Waiganta představuje palác v Kaprově ulici (1914–1915, obr. 29).¹⁶⁶

¹⁵⁷ Čp. 599, 600, Křesomyslova 8,10, Praha 4-Nusle.

¹⁵⁸ S méně výrazným, pouze ornamentálním dekorem fasády a odlišným členěním otvorů.

¹⁵⁹ Čp. 302, Mařákova 8, Praha 6-Dejvice. Stavitel V. Tuka, plán z roku 1911. Čp. 292, Mařákova 9, Praha 6-Dejvice. Autor plánů z roku 1910 patrně Králíček.

¹⁶⁰ Čp. 385, Rašínovo nábřeží 54, Praha 2-Nové Město. Stavitel Čeněk Micka. Čp. 383, Rašínovo nábřeží 58, Praha 2-Nové Město. Stavitel Václav Sedláček.

¹⁶¹ Čp. 790, Haštalská 11; čp. 791, Haštalská 9, Praha 1-Staré Město. Stavitel Rudolf Pecha.

¹⁶² Čp. 846, Václavské nám. 1, Praha 1-Nové Město (BLECHA 1912, 40, 46, obr. 18, 19).

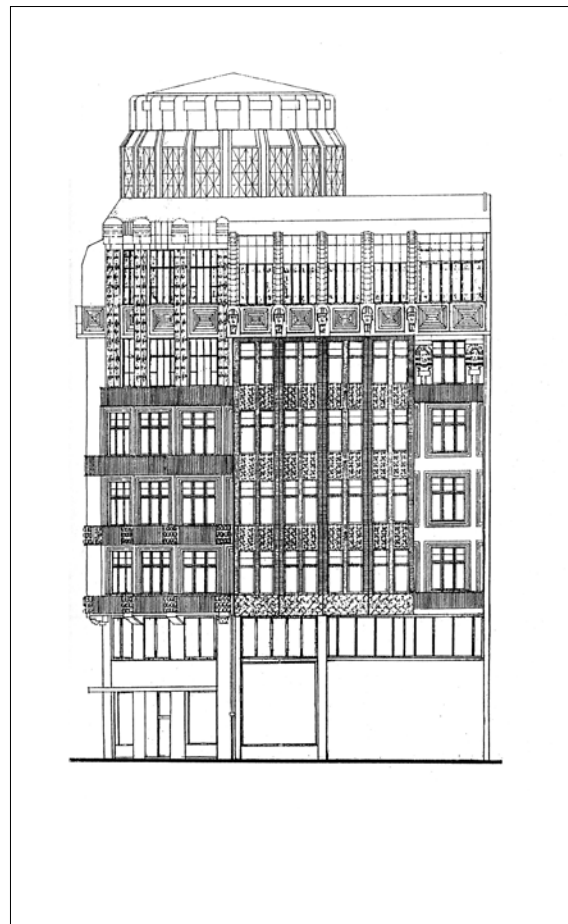
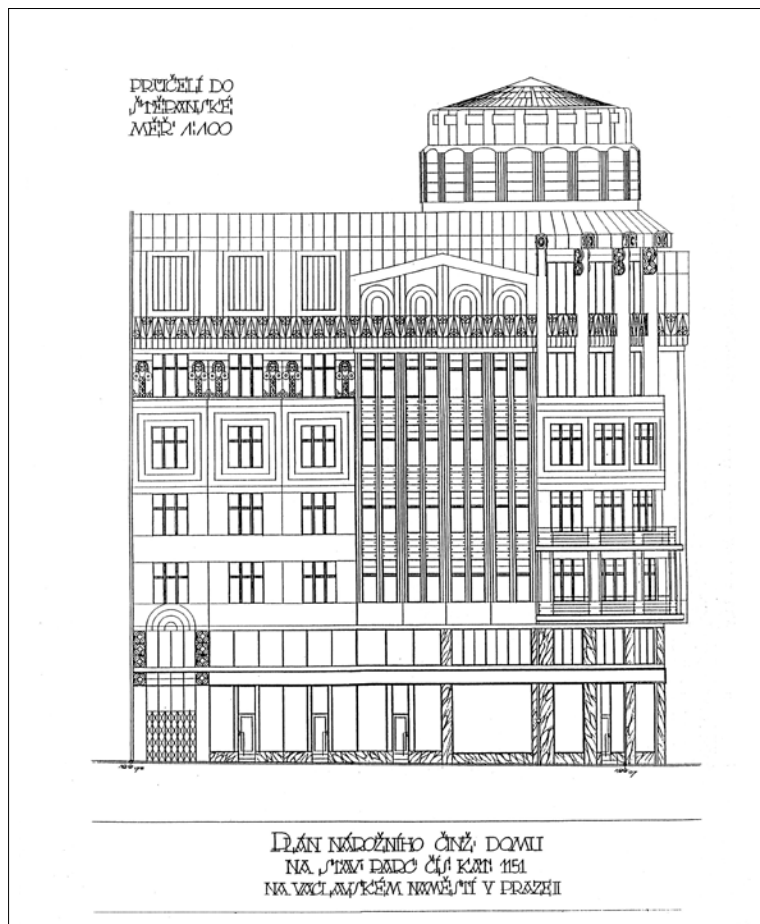
¹⁶³ Možná záměna pojmů vznikla nejspíše podle prosklené konstrukce nazývané „Luxfer-prismat“.

¹⁶⁴ Čp. 626, Štěpánská 63; čp. 794, Václavské náměstí 38; čp. 795, Václavské náměstí 40, Štěpánská 65, Praha 1-Nové Město.

¹⁶⁵ Dochovaná je i teracová geometrická dlažba v pasážích. Je též prokázána spolupráce tehdy mladého architekta Petra Kropáčka. Karel Pavlík je jako „štukatér“ uveden ve zprávě Stavitelských listů 11 (sine 1915, [188a]).

¹⁶⁶ Čp. 42, Kaprova 14, Praha 1-Staré Město. Stavitel Karel Pražák. 1914–1915

Antonín Waigant (asi 1880–1918)

Bohumilův bratr sochař byl ve své době natolik významný, že si v této práci zaslouží zmínku. Studoval dekorativní sochařství u Celdy Kloučka a zpočátku vystavoval s Jednotou výtvarných umělců. Inspirátorem i vzorem mu pravděpodobně byl renesanční nizozemský sochař Gérard van Opstal (1594 nebo 1597–1668), tvořící mj. reliéfní práce dekorativně-lyrických forem v terakotě (BRINCKMANN 1917). K jeho dílům prokazatelně patří sochařská výzdoba průčelí řady budov architekta Emila Králíčka, například dům v Hradební 7 (1906–1907),¹⁶⁷ Spálené 53 (1912–1913),¹⁶⁸ Křesomyslově 8 (1912, obr. 30),¹⁶⁹ Rašínově nábřeží 26 (1912–1913),¹⁷⁰ Národní 21 (1912–1913),¹⁷¹ Chodské 2 (1913–1914).¹⁷² Dále k nim patří domy v Chopinově 8 (1909),¹⁷³ Břehové 6 (1908–1909),¹⁷⁴ Hybešově 5¹⁷⁵ a dvojdom Na Hrobci 1 a v Podskalské 3 (1912–1913).¹⁷⁶

Také u následně uvedených sochařských prací na fasádách, reprezentujících zejména dívčí postavy, atlanty, děti¹⁷⁷ i vodníky, nelze spolupráci Antonína Waiganta vyloučit. Uvažovaná díla se nacházejí zejména na domech v Královské 14 (1906),¹⁷⁸ Gorazdově 6 (1906),¹⁷⁹

Obr. 28. Praha 1-Nové Město, čp. 626, 794, 795, Štěpánská, Václavské náměstí. **A** – Návrh fasády do Štěpánské ulice; **B** – Skutečné provedení, fasáda do Václavského náměstí (SA Praha 1, reprofoto autor, 2014).

Obr. 29. Praha 1-Staré Město, čp. 42, Kaprova 14. Stavitel Karel Pražák, 1914–1915 (foto P. Havlík, 2014).

167 Čp. 940, Hradební 7, Praha 1-Staré Město. Firma Matěje Blechy, spolupráce se sochařem Karlem Pavlíkem.

168 Čp. 110, Spálená 53, Praha 1-Nové Město.

169 Čp. 599, Křesomyslova 8, Praha 4-Nusle. Na fasádě je ve štuku signatura „AW“, přetřená fasádní barvou.

170 Čp. 50, Rašínovo nábřeží 26, Praha 2-Vyšehrad.

171 Čp. 340, Národní 21, Praha 1-Staré Město.

172 Čp. 1705, Chodská 2, Praha 2-Vinohrady.

173 Čp. 1564, Chopinova 8, Praha 2-Vinohrady. Architekt Bohumil Waigant.

174 Čp. 209, Břehová 6, Praha 1-Josefov. Spolupráce s Karlem Pavlíkem, architekty byli Vojtěch Pickl a Václav Vejrych.

175 Čp. 519, Hybešova 5, Praha 8-Karlín.

176 Čp. 410, Na Hrobci 1; čp. 432, Podskalská 3, Praha 2-Nové Město. Architekt Alois Dryák. Soubor obsahuje celkem 15 plastik ženských postav, část je od Josefa Drahoňovského.

177 Postavy jsou charakteristické zvýrazněnými očima.

178 Čp. 1086, Královská 14, Praha 1-Staré Město.

179 Čp. 1972, Gorazdova 6, Praha 2-Nové Město (KLOUČEK 1906).

Obr. 30. Praha 4-Nusle, čp. 599, Křesomyslova 8. Stavitelé J. Tůma a B. Sochůrek, sochař Antonín Wai-gant, 1912 (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 31. Praha 2-Vinohrady, čp. 1694, 1697, Slovenská 23, 25. Stavitelé Josef Veselý a Josef Rokos, 1913. **A** – Uliční fasáda obou domů; **B** – Detail portálu domu čp. 1694 ve Slovenské 23 (foto autor, 2013).

kloučkovské motivy (putti) na Úvěrní bance v ulici 28. října (1902)¹⁸⁰ i na pavilonu města Prahy na Výstavišti (úpravy 1908), v Jaselské 7 (1910),¹⁸¹ Nedvědově náměstí 1 (1910),¹⁸² Slavojově 7 (1911),¹⁸³ Ove-necké 28–32 (1911),¹⁸⁴ Kostelní 14 (1911),¹⁸⁵ Matoušově 6 a Preslově 17 (1911–1912),¹⁸⁶ Krymské 39 (1912),¹⁸⁷ Plavecké 2 (1912),¹⁸⁸ Ječné 19 (1912),¹⁸⁹ Jugoslávské 13,¹⁹⁰ reliéf na Chocho-lově domě na Rašínově ná-břeží 8 (1912–1913),¹⁹¹ na Bachmačském náměstí 6 (1913),¹⁹² ve Slovenské 23 a 25 (1913, obr. 31),¹⁹³ Primátorské 43 (1913),¹⁹⁴ Boleslavově 9 (1913–1914),¹⁹⁵ K Brusce 2 (1914),¹⁹⁶ Res-slově 8 (Českoslovan-ská obchodní akademie, 1915),¹⁹⁷ Národní obrany 2 a 4 (plány 1913–1914, re-alizace 1921),¹⁹⁸ a Jindřišské 9 (1922).¹⁹⁹

Antonín Wiehl (1846–1910)

Zítkův žák, studoval též českou Techniku u Františka Schmoranze, později byl asistentem Josefa Niklase. V letech 1873–1880 často vystupoval s architektem Janem Zeyerem, s nímž vytvořil styl české neorenesance a později spolupracoval s Karlem Gemperlem a architektem Osvaldem Polívkou. Vytvořil Daubkovu hrobku v Litni (s Maxem Pirnerem a Josefem V. Myslbekem) i vyše-hradský Slavín (1889–1893, se spolupracovníkem sochařem Josefem Mauderem).

Už v letech 1874–1875 vznikl společně vytvořený Wiehlův a Zeyerův dům pro sochaře Bohu-slava Schnircha v Mikovcově ulici v „toskánském“ slohu se sgrafitovou výzdobou průčelí.²⁰⁰

180 Čp. 377, 28. října 13, Praha 1-Staré Město.

181 Čp. 285, Jaselská 7, Praha 6-Dejvice.

182 Čp. 100, Nedvědovo náměstí 1, Praha 4-Podolí. Architekt Antonín Belada.

183 Čp. 758, Slavojova 7, Praha 4-Nusle. Stavitel F. Procházka.

184 Čp. 364, 363, 315, Ove-necká 28–32, Praha 7-Bubeneč. Architekt Alois Masák.

185 Čp. 1103, Kostelní 14, Praha 7-Holešovice. Architekt Bohuslav Homoláč.

186 Čp. 1268, 1269, Matoušova 6 a Preslova 17, Praha 5-Smíchov.

187 Čp. 56, Krymská 39, Praha 10-Vršovice.

188 Čp. 405, Plavecká 2, Praha 2-Nové Město.

189 Čp. 545, Ječná 19, Praha 2-Nové Město, U Sliveneckých.

190 Čp. 236, Jugoslávská 13, Praha 2-Vinohrady. Přestavba a nástavba v letech 1912–1913.

191 Čp. 47, Rašínovo nábreží 8, Praha 2-Vyšehrad.

192 Čp. 334, Bachmačské nám. 6, Praha 6-Dejvice.

193 Čp. 1694, Slovenská 23; čp. 1697, Slovenská 25, Praha 2-Vinohrady.

194 Čp. 1010, Primátorská 43, Praha 8-Libeň.

195 Čp. 45, Boleslavova 9, Praha 4-Nusle.

196 Čp. 282, K Brusce 2, Praha 6-Hradčany. Architekt Václav Vacek.

197 Čp. 1780, Resslova 8, Praha 2-Nové Město. Plán přestavby signoval Jan Vejrych.

198 Čp. 456, 457, Národní obrany 2, 4, Praha 6-Bubeneč. Stavitel Jan Petrák.

199 Čp. 899, Jindřišská 9, Praha 1-Nové Město. Přestavba Václav Romováček roku 1922, reliéf je pravděpodobně starší.

200 Čp. 548, Mikovcova 5, Praha 2-Vinohrady. Spolupráce s Janem Zeyerem.

Dále vytvořili v letech 1875–1877 v ulicích Divadelní a Karoliny Světlé tři významné domy české novorenesance.²⁰¹ Roku 1882 vystavěl Wiehl s Gemperlem na okraji Vinohrad pozoruhodný dům v dnešní Wilsonově ulici.²⁰² Roku 1885 postavili nárožní domy v Havlíčkově ulici na Novém Městě²⁰³ a na Smíchově ve Zborovské.²⁰⁴ O něco dříve, v roce 1883, vznikla citlivou úpravou téměř dokončeného utilitárního objektu známá Staroměstská vodárna na Novotného lávce²⁰⁵ a stavba stejného, ač více technického účelu v Sokolské ulici.²⁰⁶ Známy nárožní dům se sgrafitovou fasádou ve Skořepce je z roku 1889 (obr. 32),²⁰⁷ fara u sv. Petra, Biskupská 13 je datována do let 1892–1893.²⁰⁸ Dům J. V. Nováka s galerií v ulici Na Florenci z let 1893–1897 byl zničen před výstavbou budov Rudého práva.²⁰⁹ Wiehlův dům na Václavském náměstí vznikl v letech 1894–1896.²¹⁰

Obr. 32. Praha 1-Staré Město, čp. 527, Skořepka 1, Jilská 2. Antonín Wiehl, 1889 (foto P. Havlík, 2014).

Pro Jubilejní výstavu 1891 navrhoval Wiehl nejen celkovou koncepci, ale i výstavní bránu, Českou chalupu a další pavilony. Od italské inspirace se dopracoval k české novorenesanci 16. a 17. století se sgrafity, štítky s čučky a lunetovými římsami a odtud se vrátil zpět k severoitalským námětům. Dokladem toho je i Spořitelna královského hlavního města Prahy v Rytířské ulici (1891–1894).²¹¹ Rovněž Muzeum města Prahy v ulici Na Poříčí (1896–1898),²¹² u něhož asi hlavním autorem byl architekt Antonín Bašánek, se evidentně vymyká z řady wiehlovských architektur.

V novém století se spolu s Kamilem Hilbertem úspěšně zabývá obnovou renesančního průčelí novoměstské radnice na Karlově náměstí (1904–1905).²¹³ Wiehlova tvorba je přísně historizující, nikde není eklektická ve smyslu kombinace slohů.²¹⁴ Tento známý a osvědčený autor novorenesance však tvoří kolem roku 1900 i v neobaroku, jak dokládá fara u sv. Jana Nepomuckého na Skalce ve Vyšehradské ulici (1904, obr. 33).²¹⁵ Mnohé Wiehlovy stavby, zejména neorenesanční, mají vstupní kovové dveře členěné hustší kosočtverečnou sítí.

Stavatel Edvard Rechziegel provedl v letech 1895–1897 rekonstrukci Rottova domu na nesymetrickém půdorysu.²¹⁶ Tentýž stavitel podepsal roku 1895 plány domů Dittrichova 18 a 20 v neobarokních formách (1899),²¹⁷ i domu U Modré štiky v Karlově ulici (1903–1905)²¹⁸ a na Ma-

201 Čp. 1032, Divadelní 14; čp. 1035, Karoliny Světlé 17, čp. 317, Karoliny Světlé 15, Praha 1-Staré Město.

202 Čp. 94 ve Wilsonově ulici 14, Praha 2-Vinohrady. Spolupráce malíř Jakub Schikaneder. Kvalitní dům byl později zbořen.

203 Čp. 1682, Havlíčkova 15, Na Poříčí 18, Praha 1-Nové Město.

204 Čp. 542, Zborovská 42, Vodní 5, Praha 5-Smíchov.

205 Čp. 201, Novotného lávka 1, Praha 1-Staré Město. Spolupráce s malíři Mikolášem Alšem a Františkem Ženiškem.

206 Čp. 1264, Sokolská 7, Praha 1-Nové Město.

207 Čp. 527, Skořepka 1, Jilská 2, Praha 1-Staré Město.

208 Čp. 1137, Biskupská 13, Praha 1-Nové Město. Spolupráce Celda Klouček, Láďa Novák.

209 Čp. 1020 Na Florenci, Praha 1-Nové Město. Spolupráce sochaři Eduard Piccardt a František Kraumann.

210 Čp. 792, Václavské náměstí 34, Praha 1-Nové Město. Spolupráce Mikoláš Aleš, Josef Fanta, Láďa Novák, František Urban (Koula 1898, 3–5, obr. 2, 3).

211 Čp. 536, Rytířská 9, Praha 1-Staré Město. Spolupráce s Osvaldem Polívkou, sochaři Celdou Kloučkem, Stanislavem Suchardou, Josefem Mauderem ad. Nástavba Jana Zázvorky pochází z let 1953–1954.

212 Čp. 1554, Na Poříčí 52, Na Florenci 37, Praha 8-Nové Město.

213 Čp. 1, Karlovo náměstí 22, Praha 2-Nové Město.

214 Tuto skutečnost vyzdvihuje Jindřich Noll 1996, 35.

215 Čp. 1991, Vyšehradská 28, Praha 2-Nové Město. Stavatel Ferdinand Šamonil (Wiehl 1904 32, obr. 41; sine 1906c, obr. 89).

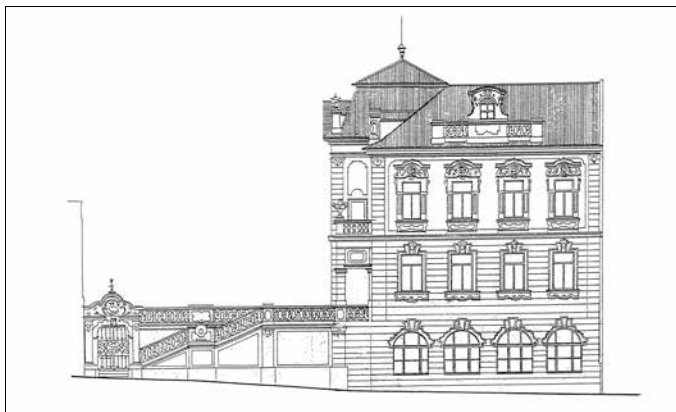
216 Čp. 142, Malé náměstí 3, Praha 1-Staré Město. Novou fasádu vytvořili Mikoláš Aleš, Láďa Novák, Arnošt Hofbauer.

217 Čp. 1941, 1942 Dittrichova 18, 20, Praha 2-Nové Město.

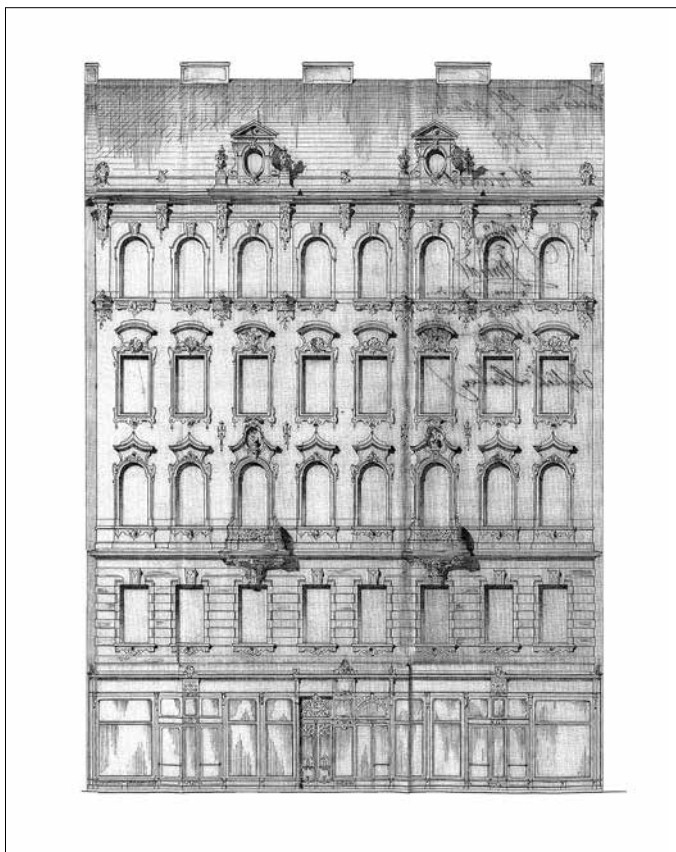
218 Čp. 180, Karlova 20, Praha 1-Staré Město. Maskarony i balkonové zábradlí jsou podobné jako u domu čp. 792 na Václavském náměstí.

Obr. 33. Praha 2-Nové Město, fara u sv. Jana, čp. 1991, Vyšehradská 28. Plán, Antonín Wiehl, stavitel Ferdinand Šamonil, 1904 (SA Praha 2, repro autor, 2014).

Obr. 34. Praha 7-Holešovice, čp. 695, Dukelských hrdinů 41. Asi 1894 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 35. Praha 1-Nové Město, čp. 732, Jungmannova 4. Plán (SA Praha 1, repro autor, 2014).

sarykově nábřeží 22 (1903–1904).²¹⁹ U právě uvedených Rechzieglových staveb není jako autor architektonického řešení vyloučen Wiehl.

Na Janáčkově nábřeží 21 vystavěl Ferdinand Šamonil roku 1903 nárožní dům s výzdobou Mikoláše Alše.²²⁰ Další Šamonilovy stavby se nacházejí na druhém nároží v ulicích Kořenského 2,²²¹ ve Zborovské 22 (1902–1903)²²² a v Erbenově 3 (1905).²²³ Ani u těchto kvalitních neorenesančních domů nelze vyloučit Wiehlovu účast na jejich projektování.

S otazníkem lze připojit i vodárenské objekty v Kinského zahradě a na košířské Cibulce. Bratři stavitelé Jan a Josef Rixové postavili domy s neorenesanční malovanou sgrafitovou fasádou a lunetovou římsou na Malostranském náměstí (1888–1889)²²⁴ i ve Školské ulici.²²⁵ Také u těchto nájemních domů není jako spolupracovník vyloučen Wiehl, případně i s J. Zeyerem.

Wiehlova účast připadá v úvahu i u dalších novobaročnických staveb, na nichž se objevují barokní vázy, v atikách socha nebo „duté“ (tj. prázdné) štítky. Lze uvést činžovní dům v ulici Dukelských hrdinů (obr. 34),²²⁶ s kovovými vstupními dveřmi

a štítkem se sochou v atice. Dále dvojici domů ve Vodičkově 11 a Jungmannově 4 (oba asi 1894, obr. 35)²²⁷ a konečně i známou Zvonařku (1894),²²⁸ jejíž část má zachované dveře s kosočtverečnou sítí a na atice barokizující štítky. Antonín Žižka starší postavil dva sousedící domy v ulici Milady Horákové (1897–1898),²²⁹ ani v těchto případech není Wiehl jako architekt vyloučen.

219 Čp. 239, Masarykovo nábřeží 22, Štítkova 2, Praha 1-Nové Město.

220 Čp. 1055, Janáčkovo nábřeží 21, Kořenského 1, Praha 5-Smíchov.

221 Čp. 1101, Janáčkovo nábřeží 23, Kořenského 2, Praha 5-Smíchov. Sochař Jindřich Říha (ŠAMONIL 1905, obr. 34, SCHROLL 1906, obr. 39, 40).

222 Čp. 1053, Zborovská 22, Praha 5-Smíchov (ŠAMONIL 1904, 2, obr. 3).

223 Čp. 228, Erbenova 3, Praha 5-Košíře.

224 Čp. 203, Malostranské náměstí 14, Zámecká 2, Praha 1-Malá Strana.

225 Čp. 693, Školská 26, Praha 1-Nové Město.

226 Čp. 695, Dukelských hrdinů 41, Praha 7-Holešovice.

227 Čp. 725, Vodičkova 11; čp. 732, Jungmannova 4, Praha 1-Nové Město.

228 Čp. 65 (dnes čp. 2536), U Zvonařky 1, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Josef Martin.

229 Čp. 686, 685, Milady Horákové 12, 14, Praha 7-Holešovice.

Alois Zázvorka (1866–?)

Studoval od 1885 na Technice, kterou možná nedokončil. Stavitelem byl od roku 1902. Už v 90. letech 19. století se účastnil architektonických soutěží. Vypracoval soutěžní návrh okresního domu na Smíchově 1900. Projektovat též kladenskou okresní nemocnici, vystavěnou do roku 1904. V Praze je doložen jako autor domů ve Vltavské 2 (1903),²³⁰ Petřínské 3 (1903–1904, obr. 36),²³¹ Šítkově 1 (1904–1905),²³² Dittrichově 3 (1906),²³³ Argentinské 22, 24 (1907),²³⁴ továrny v Dělnické 27 (1909),²³⁵ Černomořské 2, Košické 21, 23 (všechny 1911–1912).²³⁶ Kromě toho v období 1911–1913 jeho firma vystavěla domy v Ruské 38,²³⁷ Grafické 40,²³⁸ které projektoval architekt Jaroslav Mayer.

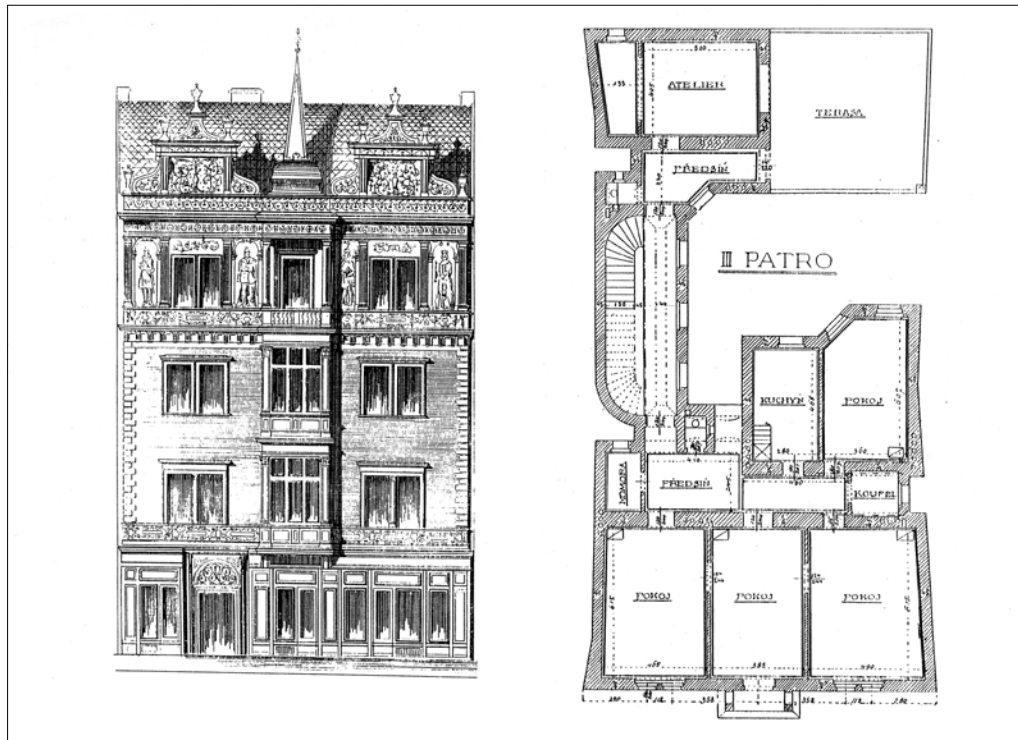
Zázvorkova zvláště raná secesní tvorba je stylově vyrovnaná a připomíná práce některých wagneriánů maďarského původu. Na fasádách se také objevuje vlys ze čtverců nakoso nebo ze střídavě orientovaných trojúhelníků. V Březinově 17 vystavěl František Řehák činžovní dům (1905–1906).²³⁹ Plány domu v Krymské 6 (1907)²⁴⁰ podepsali Josef Kutina a Josef Domek. Jiný řadový dům na Plzeňské ulici postavil Josef Racek (asi 1907).²⁴¹ Je možné zmínit ještě dům v Chvalově 6 (asi 1907).²⁴² U těchto staveb není vyloučena Zázvorkova spolupráce. Kromě toho SCHROLL (1906, obr. 64) přináší foto fasády Zázvorkova domu v Klimentské ulici.²⁴³

Jan Zeyer (1847–1903)

Studoval u Josefa Niklase, později na německé Technice u Josefa Zítka. Byl též členem Poradního sboru pro udržování památek stavebních, uměleckých a archeologických. Od roku 1873

Obr. 36. Praha 5-Smíchov, čp. 1071, Petřínská 3. Alois Zázvorka, 1903–1904 (foto P. Havlík, 2014).

Obr. 37. Praha 1-Malá Strana, dům U Černého orla, čp. 402, Újezd 33. Plán, Jan Zeyer, 1892–1893 (ZEYER 1896, 35, reprofoto autor, 2014).

230 Čp. 1087, Vltavská 2, Praha 5-Smíchov.

231 Čp. 1071, Petřínská 3, Praha 5-Smíchov. Spolupráce se sochařem Karlem Novákem (SCHROLL 1904, obr. 47; ZÁZVORKA 1904, 11, obr. 14).

232 Čp. 233, Šítkova 1, Praha 1-Nové Město. Spolupráce se sochařem Josefem Drahoňovským (SCHROLL 1906, obr. 10b, 61).

233 Čp. 353, Dittrichova 3, Praha 2-Nové Město.

234 Čp. 1024, 1023, Argentinská 22, 24, Praha 7-Holešovice.

235 Čp. 191, Dělnická 27, Praha 7-Holešovice. Nástavbu provedl roku 1912 Josef Vaňha.

236 Čp. 234, Černomořská 2; čp. 71, Košická 21; čp. 229 Košická 23, Praha 10-Vršovice.

237 Čp. 604, Ruská 38, Praha 10-Vršovice. Pravděpodobně včetně nárožního domu čp. 603 v Norské 8 a Ruské 36 ve Vršovicích z roku 1911.

238 Čp. 1296, Grafická 40, Praha 5-Smíchov.

239 Čp. 465, Březinova 17, Praha 8-Karlín.

240 Čp. 117, Krymská 6, Praha 10-Vršovice.

241 Čp. 448, Plzeňská 44, Praha 5-Smíchov.

242 Čp. 1158, Chvalova 6, Praha 3-Žižkov, asi 1907.

243 Doložena spolupráce se sochařem Karlem Novákem; dům byl pravděpodobně zbořen.

Obr. 38. Praha 2-Vinohrady, čp. 874, Slezská 36. Stavitelé Josef Veselý a Josef Majer, 1894 (foto P. Havlík, 2014).

spolupracoval s Antonínem Wiehlem a vytvořili stavby v Mikovcově ulici a na Starém Městě. V roce 1887 přestavěl radnici v Kolíně a roku 1890 navrhoval radnici v Železném Brodě. V Praze projektoval vesměs činžovní domy ve Zborovské 64, 66 (1886–1887),²⁴⁴ na Janáčkově nábřeží 31 a Malátově 1 (oba 1891),²⁴⁵ Dále dům U Černého orla na Újezdě (1892–1893, obr. 37),²⁴⁶ v ulici Pplk. Sochora 23 a 24 (1894)²⁴⁷ a řeznický dům na Bubenském nábřeží 12 (1894).²⁴⁸ Někde se v jeho tvorbě objevuje na fasádě naznačený hrotitý oblouk nad půlkruhovým.

Není také vyloučeno, že se Zeyer, který důsledně setrval na wienlovské české novorenesanci, mohl podílet i na projektování domů dalších stavitelů, jako např. v Sokolské 35 (1883),²⁴⁹ Myslíkově 21 (1885),²⁵⁰ Janovského 31 (1890),²⁵¹ Svornosti 18 (1893),²⁵² Americké 26 (1893),²⁵³ dům s noblesním vstupem ve Slezské 36 (1894, obr. 38),²⁵⁴ Oldřichově 20 a 22 (asi 1894),²⁵⁵ Křesomyslově 16 (1896),²⁵⁶ Botičské 12 (1902),²⁵⁷ Vinohradské 34, 36 (1903),²⁵⁸ U Nikolajky 15 (asi 1903),²⁵⁹ nebo Kamenické 31 (1903).²⁶⁰

PRAMENY

- SA P1 — Stavební archiv MČ Prahy 1
- SA P2 — Stavební archiv MČ Prahy 2
- SA P4 — Stavební archiv MČ Prahy 4
- SA P8 — Správní archiv MČ Prahy 8, odbor Kanceláře tajemníka
- SA 10 — Stavební archiv MČ Prahy 10

LITERATURA

- sine* 1904 — *sine*: Konkurenční návrh chlapeckých a dívčích škol v Karlíně. Architektonický obzor 3, 1904, obr. č. 5.
- sine* 1906a — *sine*: (Fotografie fasády školy v Praze-Karlíně od architekta Josefa Sakaře a stavitelů Antonína Máry a Antonína Štrunce). Der Architekt 12 (Wiener Monatshefte für Bauwesen und dekorative Kunst), 1906, 43.
- sine* 1906b — *sine*: (Návrh nádraží v blíže neurčeném letovisku). Der Architekt 12 (Wiener Monatshefte für Bauwesen und dekorative Kunst), 1906, 33.
- sine* 1906c — *sine*: (Fotografie fary při kostele sv. Jana „Na Skalce“ v Praze stavitele Ferdinanda Šamonila). Der Architekt 12 (Wiener Monatshefte für Bauwesen und dekorative Kunst), 1906, 89.
- sine* 1911a — *sine*: Bohumil Waigant. Návrh činžáku v Praze. 1911. Popis foto, Styl 3, 1911, 206.
- sine* 1911b — *sine*: Bohumil Waigant. Návrh obchodního domu v Praze. Pohled a půdorys z r. 1911. Styl 3, 1911, 207.
- sine* 1912a — *sine*: Přestavba Křižovnického kláštera. Architektonický obzor 11, 1912, 11.
- sine* 1912b — *sine*: Rudolf Stockar z Bernkopffů, vlastní dům v Praze. Styl 4, 1912, 23.
- sine* 1912c — *sine*: Bohumil Waigant. Detail činžáku na Královských Vinohradech r. 1909. Styl 4, 1912, 17.
- sine* 1915 — *sine*: Trestní nálezy. Stavitelské listy 11, 1915/24, [188a].
- sine* 1918 — *sine*: (Fotografie sochy Bohumila Kafky „Průmysl“ z atiky České banky). Volné směry 19, 1918, 69.

244 Čp. 115, 117, Zborovská 64, 66, Praha 1-Malá Strana. Spolupráce s Viktorem Skučkem.

245 Čp. 729, Janáčkovo nábřeží 31; čp. 91, Malátova 1, Praha 5-Smíchov.

246 Čp. 402, Újezd 33, Praha 1-Malá Strana. Spolupráce s malířem Ladislavem Novákem (ZEYER 1896, 35, 36).

247 Čp. 693, 694, Pplk. Sochora 23, 24, Praha 7-Holešovice. Spolupráce s Mikolášem Alšem.

248 Čp. 702, Bubenské nábřeží 12, Praha 7-Holešovice. Spolupráce s Ladislavem Novákem.

249 Čp. 1662, Sokolská 35, Ječná 45, Praha 2-Nové Město. Stavitel Franz Heberle.

250 Čp. 1647, Myslíkova 21, Křemencova 2, Praha 1-Nové Město. Vystavěl Josef Martin.

251 Čp. 565, Janovského 31, Praha 7-Holešovice. Stavitel Edvard Reetz.

252 Čp. 888, Svornosti 18, Praha 5-Smíchov. Stavitel František Šafránek. Dnes je dům velmi poškozen. Podle původních plánů měl moderní dvoutraktovou dispozici s koupelnami u všech bytů.

253 Čp. 849, Americká 26, Praha 2-Vinohrady.

254 Čp. 874 Slezská 36, Praha 2-Vinohrady. Stavitelé Josef Veselý a Josef Majer.

255 Čp. 255, 256, Oldřichova 20, 22, Praha 4-Nusle.

256 Čp. 293, Křesomyslova 16, Praha 4-Nusle. Stavitel Hynek Sýkora. Na fasádě jsou ozdobné arkýře, věž a obrazy králů (STÁNKOVÁ/ŠTURSÁ/VOĐERA 1991, 243).

257 Čp. 132, Botičská 12, Praha 2-Vyšehrad. Stavitelé Bohumil a Václav Libánští. Fresku Příchod Přemysla na Vyšehrad vytvořil Láďa Novák.

258 Čp. 1253, 1252, Vinohradská 34, 36, Praha 2-Vinohrady. Stavitel Otakar Dvořák.

259 Čp. 1085 U Nikolajky 15, Praha 5-Smíchov.

260 Čp. 813, Kamenická 31, Praha 7-Holešovice.

- sine* 1930 — *sine*: Bohumil Waigant. Dům Cardův v Čelakovského třídě. 1910. Popis foto, Umění 3, 1930, 321.
- BLECHA 1912 — Matěj BLECHA: Hlavní průčelí. Náčrty obchodního domu pro „První českou všeobecnou akciovou společnost pro pojišťování na život“ v Praze-II. Projekt firmy M. Blechy. Architektonický obzor 11, 1912/4, 40–46, obr. 18, 19.
- BRINCKMANN 1917 — Albert Erich BRINCKMANN: Barockskulptur. Entwicklungsgeschichte der Skulptur in den Romanischen und germanischen Ländern seit Michelangelo bis zum 18. Jahrhundert. Berlin 1917.
- KLOUČEK 1906 — *sine*: Celda Klouček, profesor c.k. uměleckoprůmyslové školy a jeho žáci. Nestránkované album fotografií, A. Schroll & Comp., Wien 1906.
- KOULA 1898 — Jan KOULA: Dům architekta A. Wiehla na Václavském náměstí. Zprávy Spolku architektův a inženýrů v Království českém 32, 1898, 3–5, obr. 2, 3.
- NOLL 1996 — Jindřich NOLL: Antonín Wiehl. Architektura 8, 1996, 35.
- SAKAŘ 1906 — Josef SAKAŘ: Nová školní budova v Karlíně. Architektonický obzor 5, 1906, text 36–37, 42, tab. č. 36–38, 41–43.
- SAKAŘ 1913 — Josef SAKAŘ: Nové klášterní budovy rytíř. řádu Křižovníků s červenou hvězdou v Praze. Architektonický obzor 12, 1913, text 1–5, foto 6, 7, text 13–14, foto 15, text 25–29, tab. č. 1–4, 7–13.
- SCHROLL 1904 — Anton SCHROLL: Neubauten in Wien, Prag, Budapest. Wien 1904.
- SCHROLL 1906 — Anton SCHROLL: Prager Neubauten I. Wien 1906.
- SCHROLL 1911 — Anton SCHROLL: Prager Neubauten II. Wien 1911.
- STAŇKOVÁ/ŠTURSA/VODĚRA 1991 — Jaroslava STAŇKOVÁ / Jiří ŠTURSA / Svatopluk VODĚRA: Pražská architektura. Praha 1991.
- ŠAMONIL 1904 — Ferdinand ŠAMONIL: Činžovní dům č. 1053 v Královské třídě na Smíchově. Architektonický obzor 3, 1904, 3.
- ŠAMONIL 1905 — Ferdinand ŠAMONIL: Dům nájemný na nábřeží Ferdinandově č. 38 na Smíchově. Architektonický obzor 4, 1905, 28, 34.
- SVOBODA 1994 — Jan E. SVOBODA: Neznámí známí bratři Waigantové. Umění 42, 1994, 474–479.
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK ET AL.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004.
- VONDRÁK 1907 — Jaroslav VONDRÁK: Činžovní dům v Jungmannově třídě na Král. Vinohradech. Architektonický obzor 6, 1907/11, 44.
- WIEHL 1904 — Alois WIEHL: Administrativní budova při kostelu sv. Jana na Skalce v Praze. Architektonický obzor 3, 1904, 32, tab. 41.
- ZÁZVORKA 1904 — Alois ZÁZVORKA: Nájemný dům č. p. 1071 v Petřínské ul. na Smíchově. Architektonický obzor 3, 1904, 11, 14.
- ZEYER 1896 — Jan ZEYER: Nový nájemný dům č. p. 402-III. v Praze. Technický obzor 4, 1896/5, 35.

ZUSAMMENFASSUNG

DAS HUNDERTJÄHRIGE PRAG (4). ZUR URHEBERSCHAFT DER AUSGEWÄHLTEN PRAGER FASSADEN DES JUGENDSTILS, DER MODERNE UND DES KUBISMUS

Die Studie befasst sich mit ausgewählten namhaften Architekten aus der Zeit vor hundert oder mehr Jahren, wie es František Sander, Josef Sakař, Julius Smolík, Max Spielmann, Rudolf Stockar, Miroslav Stöhr, Karel Šidlík, Antonín Turek, František Valchař, Jaroslav Vondrák, Bohumil Waigant, Antonín Waigant, Antonín Wiehl, Jan Zeyer oder Alois Zázvorka waren. Bei allen ausgewählten Bauten, die bislang nur den Baumeistern zugeschrieben wurden, bestrebt sich der Autor anhand der charakteristischen äußeren Zeichen ihre mögliche Urheberschaft einem der angeführten Architekten zuzuordnen. Was man aber betonen muss, es handelt sich nur um Überlegungen, denn die genauen Beweise zur Entstehung jenes Werkes stehen nicht zur Verfügung.

Der Autor hat seine Erkenntnisse aus allen erreichbaren tschechischen Zeitschriften der verfolgten Periode, die auf einige Weise die Architektur oder den Aufbau betreffen, sowie aus der Wiener Zeitschrift Der Architekt und den Publikationen des Verlags Anton Schroll geschöpft; er widmete sich seinen Forschungen seit mehr als 20 Jahren her.

Abb. 1. Prag 7-Holešovice, Nr. Konskr. 788, Jankovcova 16. Eines der Hafengebäude, František Sander, 1905–1906 (Foto P. Havlík, 2014).

Abb. 2. Prag 1-Altstadt, Haus zu den zwei Schildern Nr. 61, Křižovnická (Kreuzherren-) G. 12. Baumeister František Šimáček, 1897 (Foto P. Havlík, 2014).

Abb. 3. Prag 8-Karlín (Karolinenthal), Gemeinschafts-Nr. 460, Lyčkovo Pl. 6. Grundrissplan von Pavel Janák, 1903 (Reprofoto Autor, 2014).

Abb. 4. Prag 1-Neustadt, Böhmisches Bank, Nr. 791, Wenzelsplatz 32. Josef Sakař, 1914–1917).

Abb. 5. Prag 9-Vysočany, Administrationsgebäude der Fabrik Kolben, Nr. 245, Pod Pekárnami 10. Max Spielmann, 1911–1912 (Foto P. Havlík, 2014).

Abb. 6. Prag 9-Vysočany, Nr. 250, Krátkého 4. Baumeister Václav Haase, 1912 (Foto P. Havlík, 2014).

Abb. 7. Prag 7-Holešovice, Nr. 1074, Dobrovského 40. Rudolf Stockar, 1911 (Foto P. Havlík, 2014).

- Abb. 8.** Prag 7-Holešovice, Fabrik der Fa. Materna, Nr. 313, Osadní 10. Rudolf Stockar, 1920. **A** – Bauaufnahme aus dem Rekonstruktionsprojekt; **B** – Eingangsvestibül, 1921–1922 (Repro Autor, 2014).
- Abb. 9.** Prag 8-Karlín. **A** – Nr. 535, Kubova 2; **B** – Nr. 526, Kubova 4. Baumeister František Šimůnek, 1910 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 10.** Prag 5-Smíchov, Nr. 1036, 1037, Švédská 17, 19. Detail der abgerissenen Häuser, Miroslav Stöhr, 1902 (Foto Autor, 1980er Jahre).
- Abb. 11.** Prag 7-Holešovice, Familienhaus Neuhäuser, Nr. 491, Badeniho 2. Plan, Miroslav Stöhr, 1902 (Repro Autor, 2014).
- Abb. 12.** Prag 2-Neustadt, Nr. 2001, Salmovská 20. **A** – Das nicht zugelassene Projekt der Fassade, Baumeister Jan G. Voráček, 1905 (Repro autor, 2014); **B** – Heutiger Zustand (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 12C.** Prag 2-Neustadt, typischer Grundriss der Häuser vom Baumeister Voráček in der Ječná (Gerten-) und Salmovská G., Plan, 1905–1906 (aufbewahrt im Bauarchiv für den Stadtteil Prag 2, Repro Autor, 2014).
- Abb. 13.** Prag 5-Košíře, Nr. 7, Mahenova 1, 1912–1913 (Foto Autor, 2013).
- Abb. 14.** Prag 2-Vinohrady, Nr. 1440, Korunní 60, evangelisches Bethaus. Antonín Turek, 1904–1907 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 15.** Prag 2-Vinohrady, Nr. 1089, Polská 6. Baumeister Antonín Dvořák, 1900 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 16.** Prag 5-Smíchov, Nr. 1102, Dientzenhoferpark 1. Plan, František Valchář, 1904–1905 (aufbewahrt im Bauarchiv des Stadtteils Prag 5, Repro Autor, 2014).
- Abb. 17.** Prag 2-Vinohrady, Nr. 1349, 1352, Polská 30, 32. Plan, Baumeister Jan Majer und Josef Bláha, 1905 (Bauarchiv des Stadtteils Prag 2, Repro Autor 2014).
- Abb. 18.** Prag 6-Bubeneč, Nr. 345, Čs. armády 4. Jaroslav Vondrák, 1911 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 19.** Prag 5-Smíchov, Nr. 1258, Nad Výšinkou 15. Baumeister Viktor A. Beneš, 1910–1912 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 20.** Praha 2-Vinohrady, Nr. 1635, Mánesova 81. Baumeister Karel Štěpánek, 1911 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 21.** Hradec Králové (Königgrätz), Nr. 543, 556, Čs. armády 29, 27. Bohumil Waigant, 1912–1913 (Foto Autor, 1980er Jahre).
- Abb. 22.** Prag, nicht ausgeführter Entwurf für das Kaufhaus Barth. Bohumil Waigant, 1911 (nach sine 1911b, S. 207, Repro Autor, 2014).
- Abb. 23.** Prag 6-Dejvice, Nr. 334, Bachmačské Pl. 6. Baumeister František Stárek, 1913 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 24.** Prag 4-Nusle, Nr. 45, 43, Boleslavova 9, 11. Baumeister Karel Hannauer d. Ä. (Bauarchiv des Stadtteils Prag 4, Repro Autor, 2014).
- Abb. 25.** Prag 6-Bubeneč, Nr. 404, Čs. armády 13. Nicht ausgeführter Plan, Baumeister A. Korb, 1912 (Bauarchiv des Stadtteils Prag 6, Repro Autor, 2014).
- Abb. 26.** Prag 3-Vinohrady, Nr. 1678, Vinohradská 74. Eingangsvestibül, Baumeister Karel Dršata (Foto Autor, 1980er Jahre).
- Abb. 27.** Prag 1-Neustadt, Nr. 846, Wenzelsplatz 1, Palast Koruna. **A** – Fassade in die Straße Graben; **B** – Zeitgenössische Visualisierung, 1912 (laut BLECHA 1912, Abb. 19, 18, Repro Autor, 2014).
- Abb. 28.** Prag 1-Neustadt, Nr. 626, 794, 795, Štěpánská (Stephans-) G., Wenzelsplatz. **A** – Entwurf der Fassade in die Štěpánská G.; **B** – Entwurf der Fassade in den Wenzelsplatz (Bauarchiv des Stadtteils Prag 1, Repro Autor, 2014).
- Abb. 29.** Prag 1-Altstadt, Nr. 42, Kaprova Karpfen-) G. 14. Baumeister Karel Pražák, 1914–1915 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 30.** Prag 4-Nusle, Nr. 599, Křesomyslova 8. Baumeister J. Tůma und B. Sochůrek, Bildhauer Antonín Waigant, 1912. Gesamtansicht (Foto P. Havlík, 2013).
- Abb. 31.** Prag 2-Vinohrady, Nr. 1694, 1697, Slovenská 23, 25. Baumeister Josef Veselý und Josef Rokos, 1913. **A** – Straßenfassade von beiden Häusern; **B** – Detail vom Portal (Foto Autor, 2013).
- Abb. 32.** Prag 1-Altstadt, Nr. 527, Skořepka (Schalen-) G. 1. Antonín Wiehl, 1889 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 33.** Prag 2-Neustadt, Nr. 1991, Pfarre zum hl. Johann, Vyšehradská 28. Plan Antonín Wiehl, Baumeister Ferdinand Šamonil, 1904 (Bauarchiv des Stadtteils Prag 2, Repro Autor, 2014).
- Abb. 34.** Prag 7-Holešovice, Nr. 695, Dukelských hrdinů 41. Wohl 1894 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 35.** Prag 1-Neustadt, Nr. 732, Jungmannova 4. Plan (Bauarchiv des Stadtteils Prag 1, Repro Autor, 2014).
- Abb. 36.** Prag 5-Smíchov, Nr. 1071, Petřínská 3. Alois Zázvorka, 1903–1904 (Foto P. Havlík, 2014).
- Abb. 37.** Prag 1-Kleinseite, Nr. 402, Haus Zum schwarzen Adler, Újezd 33. Plan Jan Zeyer, 1892–1893 (ZEYER 1896, S. 35, Repro Autor, 2014).
- Abb. 38.** Prag 2-Vinohrady, Nr. 874, Slezská 36. Baumeister Josef Veselý und Josef Mayer, 1894 (Foto P. Havlík, 2014).

Übersetzung von Jindřich Noll

Za připomínky k rozpracovanému textu vděčím panu PhDr. Jindřichu Nollovi.

Mgr. Ing. Jan E. SVOBODA
historik architektury, dříve na odboru památkové péče MHMP
jan.e.svoboda@centrum.cz